

ХӘБӘР

Татарстан Республикасы Спас муниципаль районының Кузнечиха авыл җирлеге муниципаль берәмлеге Уставын игълан итү турында Муниципаль хокукый актны кабул иткән

Орган: Татарстан Республикасы Спас муниципаль районы Кузнечиха авыл җирлеге Советы. Муниципаль хокукый актның датасы һәм номеры: № 51, 23.11.2018 ел. Татарстан Республикасы буенча Россия Федерациясе Юстиция министрлыгы Идарәсендә дәүләт гражданлык хезмәткәрләренә хезмәттә үз-үзен тотуга куелган таләпләрне үтәү һәм мәнфәгатьләр конфликтын тәртипкә салу буенча Татарстан Республикасы сәнәгать һәм сәүдә министрлыгының комиссиясе утырышы узды. Халыкка игълан ителгән муниципаль хокукый акт: Татарстан Республикасы Спас муниципаль районының Кузнечиха авыл җирлеге муниципаль берәмлеге Уставы Дәүләт гражданлык хезмәткәрләренә хезмәттә үз-үзен тотуга куелган таләпләрне үтәү һәм мәнфәгатьләр конфликтын тәртипкә салу буенча комиссия

Махсус мәгълүмати стендлар урнаштыру урыннары:
Кузнечиха авылында-административ бина, Совет урамы, 18 йорт
Покровка авылында Ермилин Н. йорты янында.В. Покровская ур., 7

Тираж: 3 данә. Муниципаль хокукый акт тексты:

Карар кабул ителде Кузнечиха авыл җирлеге советы
утырышы Спас муниципаль районы 2018 елның
23 ноябрәндәге 51 номерлы Татарстан Республикасы
законы Кузнечиха авыл җирлеге башлыгы
_____ Р. Ибраһимов

У С Т Ә
муниципаль берәмлеге башлыгы Тимерче авыл
җирлеге Спас муниципаль районы Татарстан
Республикасы

2018 ел

Гомуми нигезлэмэләр

1 Статья. Татарстан Республикасы Спас муниципаль районы Кузнечиха авыл жирлегенә муниципаль берәмлегенә исеме һәм хокукый статусы

1. Татарстан Республикасы Спас муниципаль районының Кузнечиха авыл жирлегенә муниципаль берәмлегенә авыл жирлегенә статусы бирелде.
2. Муниципаль берәмлекнең рәсми исеме - Татарстан Республикасы Спас муниципаль районының Кузнечиха авыл жирлегенә муниципаль берәмлегенә» (алга таба текст – жирлегенә).
3. Кузнечиха авыл жирлегенә муниципаль берәмлегенә Татарстан Республикасы Спас муниципаль районы составына керә.

2 Статья. Жирлекнең территориаль корылышы

1. Жирлек территориясенең составына Кузнечиха, Покровка авыллары керә.
2. Авыл жирлегенә административ үзгәргә булып Кузнечиха авылы тора.
3. Жирлек чикләренә «Спас муниципаль районы «муниципаль берәмлегенә һәм аның составындагы муниципаль берәмлекләренә территорияләренә чикләрен билгеләү һәм аларның статусы турында» 2005 елның 31 гыйнварындагы 40-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән.
4. Жирлек территориясенең составына милек формасына һәм максатчан билгеләнешенә карамастан жирләр керә.
5. Авыл жирлегенә чикләрен үзгәртү, аны үзгәртеп кору Татарстан Республикасы законы белән законнарда билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.

3 Статья. Гражданның жирлектә жирле үзидарәне гамәлгә ашыру хокукы

1. Жирлектә жирле үзидарә Россия Федерациясенең гражданны тарафыннан жирле референдумнарда, муниципаль сайлауларда һәм турыдан-туры ихтыяр белдерүнен башка рәвешләрендә, шулай ук әлегә Уставта каралган сайлаулы һәм башка жирле үзидарә органнары аша гамәлгә ашырыла.
2. Гражданның женес, раса, милләт, тел, происхождения, мөлкәти һәм вазыйфаи хәленә, дингә мөнәсәбәтенә, ижтимагый берләшмәләргә карашларына, карашларына бәйсез рәвештә жирле үзидарәне гамәлгә ашыруга тигез хокуклы. Жирлек территориясендә даими яки нигездә яшәүче чит ил гражданны жирле үзидарәне гамәлгә ашырганда Россия Федерациясенә халыкара килешүләренә һәм федераль законнар нигезендә хокукларга ия.
3. Һәркем турыдан-туры жирле үзидарә органнарына һәм вазыйфаи затларга мөрәҗәгать итәргә, жирле үзидарә органнары эшчәнлегенә турында мәгълүмат алырга хокуклы.
4. Жирлек жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары һәркемгә турыдан-туры аның хокукларына һәм ирекләренә кагылышлы документлар һәм материаллар белән танышу мөмкинлеген, шулай ук, әгәр законда башкасы каралмаган булса, гражданның башка тулы һәм дөрес мәгълүмат алу мөмкинлеген тәмин итәргә тиеш.

5. Жирле үзидарэ органнары массакулэм мэгълумат чаралары аша һәм башка ысул белән халыкка жирлек һәм аның аерым территорияләре үсешенә иң мөһим мәсьәләләре, гомуми файдаланудагы транспорт, торак-коммуналь хужалык эше, халыкка төрле хезмәтләр күрсәтүче социаль ташламалар, жәмәгать тәртибен һәм табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрне саклау торышы турында даими рәвештә хәбәр итәләр.

6. Гражданнар, оешмалар, әгәр аларның хокуклары һәм ирекләре бозылган дип санасалар, судта жирле үзидарэ органнары һәм вазыйфаи затларының карарларына, гамәлләренә (гамәл кылмавына) каршы чыгарга хокуклы.

4 Статья. Жирлек жирле үзидарэ органнары структурасы

1. Жирле үзидарэ органнары структурасына жирлек Советы, жирлек башлыгы, жирлек башкарма комитеты, жирлекнең Ревизия комиссиясе, Устав нигезендә төзелә торган башка жирле үзидарэ органнары керә.

2. Жирлекнең жирле үзидарэ органнары структурасын үзгәртү әлеге Уставка үзгәрешләр кертү юлы белән башкарыла.

5 Статья. Жирлекнең жирле әһәмияттәге мәсьәләләре

1. Авыл жирлегенәң жирле әһәмияткә ия мәсьәләләре:

1) жирлек бюджеты проектың төзү һәм карау, жирлек бюджетың раслау һәм үтәү, аның үтәлешен тикшереп тору, жирлек бюджеты үтәлеше турындагы хисапны төзү һәм раслау;

2) жирлекнең жирле салымнарын һәм жыемнарын билгеләү, үзгәртү һәм гамәлдән чыгару;

3) жирлекнең муниципаль милкендәге мөлкәте белән идарә итү, файдалану һәм эш итү;

4) жирлек торак пунктлары чикләрендә беренчел янғын куркынычсызлыгы чараларын тәмин итү;

5) жирлек халкын элемтә, жәмәгать туклануы, сәүдә һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү белән тәмин итү өчен шартлар тудыру;

6) жирлек халкын ял итүне оештыру һәм мәдәният оешмалары хезмәте белән тәмин итү өчен шартлар тудыру;

7) Жирлек территориясендә физик культура һәм массакулэм спорт үсеше өчен шартлар тәмин итү, жирлекнең рәсми физкультура-сәламәтләндрү һәм спорт чараларын үткәрүне оештыру;

8) жирлекнең архив фондларын формалаштыру;

9) жирлек территориясен төзекләндрү кагыйдәләрен, шул исәптән алар урнашкан биналарны (шул исәптән торак йортларны да кертеп), корылмаларны һәм жир кишәрлекләрен тышкы кыяфәткә, тиешле биналарның һәм корылмаларның фасадларын һәм коймаларын карап тоту таләпләрен, төзекләндрү эшләре исемлеген һәм аларны башкаруның периодиклыгын раслау; биналарның (биналарның) милекчеләренәң һәм корылмаларның якин-тирә территорияләрне төзекләндрүдә катнашу тәртибен билгеләү;; жирлек территориясен төзекләндрүне оештыру (урамнарны яктырту, территорияне яшелләндрү, урам исемнәре һәм йортлар номерлары белән күрсәткечләр кую, кече архитектура формаларын урнаштыру һәм карап тоту);

10) адреслар бирү, адресларны үзгәртү, юкка чыгару, урам-юл челтәре элементлары исемнәрен бирү (федераль әһәмияттәге автомобиль юлларыннан, региональ яисә муниципальара әһәмияттәге автомобиль юлларыннан, муниципаль районның жирле әһәмияттәге автомобиль юлларыннан тыш), жирлек чикләрендә планлаштыру структурасы исемнәренә бирү, мондый атамаларны үзгәртү, гамәлдән чыгару, дәүләт адреслы реестрында мәгълүмат урнаштыру;

11) авыл хужалыгы житештерүен үстерүгә ярдәм итү, кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерү өчен шартлар тудыру;

12) жирлектә балалар һәм яшьләр белән эшләү чараларын оештыру һәм тормышка ашыру;

13) жәмәгать тәртибен саклауда катнашучы гражданнырга һәм аларның берләшмәләренә ярдәм күрсәтү, халык дружиналары эшчәнлегә өчен шартлар тудыру;

14) каты коммуналь калдыкларны жыю (шул исәптән аерым жыю) һәм транспортировкалау эшчәнлеген оештыруда катнашу;

15) ритуаль хезмәтләр оештыру һәм күмү урыннарын карап тоту.

16) жирлек территориясендә яшәүче хужасыз хайваннарны тоту һәм карап тоту буенча чараларны гамәлгә ашыру.

17) жирлек чикләрендә халыкны су белән тәмин итү, су бүлү, халыкны Россия Федерациясе законнары белән билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә ягулык белән тәмин итү;

18) жирлек торақ пунктлары чикләрендә жирле әһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлегә;

19) милләтара һәм меконфессиональ килешүне ныгытуга, жирлек территориясендә яшәүче Россия Федерациясе халыкларының телләрен һәм мәдәниятен саклауга һәм үстерүгә, мигрантларны социаль һәм мәдәни адаптацияләүгә, милләтара (этникара) конфликтларны профилактикалауга юнәлдерелгән чараларны гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыру;

20) жирлек халкының күпләп ял итү өчен шартлар тудыру һәм халык күпләп ял итә торган урыннарны төзекләндерүне оештыру, шул исәптән гражданнының гомуми файдаланудагы су объектларына һәм аларның яр буе полосаларына иреккә үтәп керүен тәмин итү

2. Федераль законнар нигезендә жирлек жирле үзидарә органнары, Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә, жирлек бюджетыннан муниципаль район бюджетына бирелә торган бюджетара трансфертлар хисабына, аларга жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә хәл итү буенча үз вәкаләтләренә бер өлешен гамәлгә ашыруны тапшыру турында Спас муниципаль районы жирле үзидарә органнары белән килешүләр төзәргә хокуклы.

Мәкалә 6. Жирлек жирле үзидарә органнарының жирлекләренә жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә кертелмәгән мәсьәләләренә хәл итүгә хокуклары

1. Жирлекнең жирле үзидарә органнары хокуклы:

1) жирлек музейларын булдыру;

2) жирлектә нотариус булмаган очракта законнарда каралган нотариаль гамәлләр башкару;

3) опека һәм попечительлек эшчәнлеген гамәлгә ашыруда катнашу;

- 4) жирлек территориясендә жирле милли-мәдәни автономияләр хокукларын гамәлгә ашыруга бәйле эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыру;
- 5) Россия Федерациясе халыкларының милли-мәдәни үсешенә һәм жирлек территориясендә милләтара мөнәсәбәтләр өлкәсендә чараларны гамәлгә ашыруга ярдәм итү;
- 6) жирлек территориясендә урнашкан муниципаль предприятиеләрне һәм учреждениеләрен мобилизацион эзерләү буенча чараларны оештыруда һәм тормышка ашыруда катнашу;
- 7) муниципаль Янгын сагы булдыру;
- 8) туризмны үстерү өчен шартлар тудыру.
- 9) кеше хокукларын тәэмин итүгә жәмәгать контролен гамәлгә ашыручы ижтимагый күзәтү комиссияләренә ярдәм күрсәтү һәм мәжбүри тоту урыннарында булган затларга булышлык күрсәтү;
- 10) «Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында " 1995 елның 24 ноябрәндәге 181-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә инвалидларның ижтимагый берләшмәләренә, шулай ук инвалидларның бөтенроссия ижтимагый берләшмәләре тарафыннан оештырылган оешмаларга ярдәм күрсәтү.
- 11) торак законнары нигезендә социаль файдаланудагы торак фондының торак урыннарына наем шартнамәләре буенча гражданнарга муниципаль торак фондыннан торак урыннары бирү.
- 12) жирлек территориясендә яшәүче хужасыз хайваннарны тоту һәм карап тоту буенча чараларны гамәлгә ашыру.
- 13) «Россия Федерациясендә хокук бозуларны профилактикалау системасы нигезләре турында " 2016 елның 23 июнендәге 182-ФЗ номерлы Федераль законда каралган хокук бозуларны профилактикалау өлкәсендәге чараларны гамәлгә ашыру.
- 14) инвалидлар, сәламәтлек мөмкинлекләре чикләнгән затлар, адаптив физик культура һәм адаптив спорт үсешенә ярдәм күрсәтү.
- 15) «Кулланучылар хокукларын яклау турында " 1992 елның 7 февралендәге 2300-1 номерлы Россия Федерациясе Законнда каралган кулланучылар хокукларын яклау чараларын гамәлгә ашыру.

2. Жирлекнең жирле үзидарә органнары әлеге статьяның 1 өлешендә күрсәтелгән мәсьәләләренә хәл итәргә, башка дәрәжә вәкаләтләрен гамәлгә ашыруда катнашырга хокуклы («Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 19 статьясы нигезендә аларга тапшырылмаган), әгәр бу федераль законнарда каралган булса, шулай ук башка муниципаль берәмлекләренң жирле үзидарә органнары компетенциясенә кертелмәгән башка мәсьәләләренә хәл итәргә хокуклы, (1 пункт 2013 елның 16 октябрәндәге 79-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы редакциясендә), Россия Федерациясе бюджет системасы бюджетларыннан бирелгән бюджетара трансфертлардан һәм өстәмә норматив кертемнәр буенча салым керемнәреннән тыш, авыл жирлегә бюджеты керемнәре хисабына, федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән үз компетенциясеннән төшереп калдырылган бюджет керемнәре исәбенә.

Мәкалә 7. Жирлекнең муниципальара хезмәттәшлектә катнашуы

Жирлекнең муниципальара хезмәттәшлектә катнашуы федераль законнар һәм жирле үзидарә турында Татарстан Республикасы законнары нигезендә гамәлгә ашырыла.

8 Статья. Жирле үзидарэ органнарының дәүлэт хакияте органнары белән үзара мөнәсәбәтләре

Жирлек жирле үзидарэ органнарының дәүлэт хакияте органнары белән үзара мөнәсәбәтләре аша гамәлгә ашырыла:

- 1) жирлекнең социаль-икътисады үсешенә юнәлдерелгән дәүлэт программаларын тормышка ашыруда жирле үзидарэ органнарының катнашуы;
- 2) жирлекнең жирле үзидарэ органнары һәм дәүлэт хакияте органнары арасында килешүләр (килешүләр) төзү;
- 3) даими яисә вакытлыча координацияләү, консультатив, киңәшмә һәм башка эшче органнар булдыру;
- 4) Татарстан Республикасы Дәүлэт Советында жирлек Советының закон чыгару инициативасы;
- 5) законнарда билгеләнгән хезмәттәшлекнең башка рәвешләре.

9 Статья. Муниципаль хезмәтне хокукый жайга салу

Жирлектә муниципаль хезмәтне хокукый жайга салу, муниципаль хезмәт вазыйфаларына таләпләрне дә кертеп, муниципаль хезмәткәр статусын, муниципаль хезмәт узу шартларын һәм тәртибен дә кертеп, «Россия Федерациясендә муниципаль хезмәт турында» 2007 елның 2 мартындагы 25-ФЗ номерлы Федераль закон, 2013 елның 25 июнендәге 50-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы кодексы һәм жирлекнең муниципаль хокукый актлары белән гамәлгә ашырыла.

II бүлек. ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘНЕ ХАЛЫК ТАРАФЫННАН ТУРЫДАН-ТУРЫ ГАМӘЛГӘ АШЫРУ ҺӘМ ХАЛЫКНЫҢ ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘНЕ ГАМӘЛГӘ АШЫРУДА КАТНАШУЫ ФОРМАЛАРЫ

Мәкалә 10. Халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда турыдан-туры катнашуы

Авыл халкы жирле үзидарәне турыдан туры гамәлгә ашыра һәм жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда түбәндәге рәвешләрдә катнаша:

- 1) жирле референдум;
- 2) муниципаль сайлаулар;
- 3) депутатны, жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи затын чакыртып алу буенча тавыш бирү;
- 4) жирлекнең чикләрен үзгәртү һәм үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү;
- 5) гражданның хокукый актлар чыгару инициативасы;
- 6) территорияль ижтимагый үзидарә;
- 7) ачык тыңлаулар;
- 8) гражданның жыелышы;
- 9) гражданның конференциясе (делегатлар жыелышы);
- 10) халык жыелышы;
- 11) гражданның сораптыруы;
- 12) жирле әһәмияттәге иң мөһим мәсьәләләр буенча халык фикер алышуы
- 13) жирле үзидарэ органнарына гражданның мөрәжәгатъләре;

14) Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарга, Татарстан Республикасы Конституциясенә һәм Татарстан Республикасы законнарына каршы килми торган башка формалар.

2. Авыл жирлеге халкы тарафыннан жирле үзидарәне турыдан-туры гамәлгә ашыру һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуы законлылык, иреклелек принципларына нигезләнә.

3. Жирлек жирле үзидарә органнарының муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар, шулай ук физик затлар белән мөнәсәбәтләре, законда башкача билгеләнмәгән очракта, килешү нигезендә төзелә.

11 Статъя. Жирле референдум.

1. Жирле референдум халык тарафыннан федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә жирле эһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү максатларында үткәрелә.

2. Жирле референдум жирлекнең бөтен территориясендә «Россия Федерациясе гражданның сайлау хокуклары һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» 2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы Федераль закон һәм «жирле референдум турында» 2004 елның 24 мартындагы 23-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән тәртиптә, «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда каралган үзенчәлекләренә исәпкә алып үткәрелә.

Жирле референдумда катнашуга гражданның хокуклары гарантияләре, шулай ук жирле референдумны эзерләү һәм үткәрү тәртибе «жирле референдум турында» 2004 елның 24 мартындагы 23-ТРЗ номерлы Федераль закон һәм Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнә.

3. Жирле референдумда яшәү урыны жирлек чикләрендә урнашкан Россия Федерациясе гражданны катнашырга хокуклы. Россия Федерациясе гражданны яшерен тавыш биргәндә гомуми тигез һәм турыдан-туры ихтыяр белдерү нигезендә жирле референдумда катнаша.

4. Жирле референдум үткәрү турындагы карар авыл жирлеге Советы тарафыннан инициативасы буенча кабул ителә:

1) жирле референдумда катнашу хокукына ия булган гражданны;

2) сайлау берләшмәсе, уставлары сайлауларда һәм (яки) референдумнарда катнашуын күздә тоткан һәм федераль законда билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда теркәлгән башка ижтимагый берләшмә;

3) жирлек Советы һәм жирлек башлыклары, алар белән бергәләп күрсәтелгән.

5. Жирле референдумны гражданны, сайлау берләшмәләре, башка ижтимагый оешмалар инициативасы буенча билгеләү шарты булып, әлеге инициативага ярдәм итүгә кул кую тора, алар саны жирлек территориясендә теркәлгән референдумда катнашучылар саныннан биш процент тәшкил итәргә тиеш, ләкин 25 имза булырга тиеш түгел.

6. Референдум үткәрү инициативасы, жирлек Советы һәм жирлек башлыгы белән берлектә күрсәтелгән, жирлек Советы карары һәм жирлек башлыгы карары белән рәсмиләштерелә.

7. Жирлек Советы Жирле референдум үткөрү инициативасын тәкъдим итү турында документлар авыл жирлеге Советына кергән көннән алып 30 көн эчендә жирле референдум билгели.

Жирле референдум билгеләнгән вакытка жирлек Советы тарафыннан билгеләнмәгән очракта, референдум гражданнар, сайлау берләшмәләре, жирлек башлыгы, Татарстан Республикасы дөүләт хакимияте органнары, Татарстан Республикасы Сайлау комиссиясе яисә прокурор мөрәжәгатъләре нигезендә суд тарафыннан билгеләнә. Суд тарафыннан билгеләнгән жирле референдум жирлекнең сайлау комиссиясе тарафыннан оештырыла, ә аны үткөрүне тәмин итү Татарстан Республикасы дөүләт хакимиятенә башкарма органы яки суд тарафыннан гамәлгә ашырыла, анда жирле референдум үткөрүне тәмин итү йөкләнгән башка орган тарафыннан башкарыла.

8. Тавыш бирү нәтижәләре һәм жирле референдумда кабул ителгән карар рәсми рәвештә басылып чыгарга (халыкка хәбәр итәргә) тиеш.

9. Жирле референдумда кабул ителгән карар жирлек территориясендә мәжбүри үтәлгә тиеш һәм нинди дә булса дөүләт хакимияте органнары, аларның вазыйфаи затлары яки жирле үзидарә органнары тарафыннан раслануга мохтаж түгел.

10. Жирлек жирле үзидарә органнары жирле референдумда кабул ителгән әлеге устав белән билгеләнгән вәкаләтләренә чикләү нигезендә карарның үтәлешен тәмин итә.

11. Жирле референдум үткөрү турындагы карар, шулай ук жирле референдумда кабул ителгән карар суд тәртибендә гражданнар, жирле үзидарә органнары, федераль закон нигезендә дөүләт хакимияте органнары тарафыннан вәкаләтле прокурор тарафыннан шикаять бирелгә мөмкин.

12 Статья. Муниципаль сайлаулар

1. Жирлектә муниципаль сайлаулар яшерен тавыш биргәндә гомуми тигез һәм турыдан-туры сайлау хокукы нигезендә жирлек Советы депутатларын сайлау максатларында үткәрелә.

2. Сайлау көнендә 18 яшькә житкән һәм сайлау хокукына ия булган Россия Федерациясе гражданынны жирлек Советы депутаты итеп сайлана ала.

3. Муниципаль сайлаулар жирлек Советы тарафыннан билгеләнә. Муниципаль сайлауларны билгеләү турындагы карар 90 көннән дә иртәрәк кабул ителгә һәм тавыш бирү көненә кадәр 80 көннән дә соңга калмыйча кабул ителгә тиеш. Әлеге карар кабул ителгән көннән соң 5 көннән дә соңга калмыйча массакүләм мәгълүмат чараларында рәсми рәвештә басылып чыгарга тиеш.

Вакытыннан алда сайлауларны билгеләгәндә әлеге статьяда күрсәтелгән сроклар кыскартылырга мөмкин, ләкин өчтән бер өлешкә ким булмаска тиеш.

Федераль законнар, Татарстан Республикасы Сайлау кодексы белән билгеләнгән очракларда муниципаль сайлаулар жирлек сайлау комиссиясе яисә суд тарафыннан билгеләнә.

4. Муниципаль сайлауларны эзерләү һәм үткөрү сайлау комиссияләренә аларның компетенциясе чикләрендә йөкләнә.

5. Авыл жирлеге Советына депутатлар сайлау 2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы " Россия Федерациясе гражданының сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында «Федераль Законда, Татарстан Республикасы Сайлау Кодексында билгеләнгән тәртиптә үткәрелә.

6. Жирлек Советы депутатлары бер мандатлы сайлау округлары буенча сайлана, ул сайлау округына сайлаучыларның вәкиллегенә уртача нормасы нигезендә төзелә.
7. Бер мандатлы сайлау округы буенча сайланган дип тавыш бирүдә катнашкан сайлаучыларның иң күп тавышын алган теркәлгән кандидат таныла. Эгәр жирлек Советына депутатлар сайлауда тавыш бирү бер мандатлы сайлау округында бер кандидатура буенча үткәрелсә, сайлап алынган кандидат санала, ул тавыш бирүдә катнашкан сайлаучыларның 50 проценттан да ким булмаган тавышын алган. Теркәлгән кандидатлар тарафыннан алынган тавышлар саны белән чагыштырганда, элек теркәлгән кандидат сайланган дип санала.
8. Жирлек Советы депутатларын сайлау нәтижәләре рәсми рәвештә басылып чыгарга тиеш (халыкка хәбәр итәргә).

Мәкалә 13. Жирлек Советы депутаты фикере буенча тавыш бирү

1. Авыл жирлегә Советы депутаты, шул исәптән жирлек башлыгы, закон һәм әлеге устав белән билгеләнгән нигезләр һәм тәртиптә сайлаучылар тарафыннан чакырылырга мөмкин.
2. Жирлек Советы депутатын чакыртып алу нигезләре булып депутатның үзенә карата ышанычын шик астына куя һәм депутат вазыйфаларын яисә бурычларын үтәмәүдә, депутат, жирлек башлыгы статусына туры килми торган гамәлләр кылуда чагылган законлы булмаган конкрет карарлары яки гамәлләре (гамәл кылмау) суд тәртибендә расланганнар, Россия Федерациясә Конституциясен, Татарстан Республикасы Конституциясен, Россия Федерациясә һәм Татарстан Республикасы законнарын һәм башка норматив хокукый актларын бозу санала, әлеге Устав һәм башка муниципаль норматив хокукый актлар.
3. Авыл жирлегә Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү Халык инициативасы буенча үткәрелә.
4. Авыл жирлегә Советы депутатын чакыртып алу һәм гражданнарның имзаларын жыю инициативасын күрсәтү өчен муниципаль сайлауларда катнашу хокукы булган 10 кешедән дә ким булмаган инициативалы төркем барлыкка килә.
5. Инициативалы төркем жирлекнең сайлау комиссиясенә инициативалы төркемне теркәү турында үтенеч белән мөрәжәгать итә. Инициативалы төркем үтенечнамәсендә депутатның аны чакыруга нигез булып торган конкрет хокукка каршы карарына яисә гамәленә (гамәл кылмау) күрсәтелү аның исемен, исемен, атасының исемен, туган көнен һәм урынын, паспортны яки паспортны алыштыручы документның сериясен, номерын һәм датасын, аның органы исемен яисә кодын күрсәтеп, шулай ук инициативалы төркемнең һәр әгъзасының һәм аның исеменнән эш итәргә вәкаләтле затларның яшәү урыны күрсәтелгән булырга тиеш. Инициативалы төркемнең үтенечнамәсә күрсәтелгән төркемнең барлык әгъзалары тарафыннан имзаланырга тиеш. Үтенечнамәгә депутатның күрсәтелгән хокукка каршы карарлары яки гамәлләре (гамәл кылмау) расланган суд карары беркетелергә тиеш.
6. Инициатив төркемне теркәү, жирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү үткәрү инициативасын хуплау өчен имзалар жыю, жыелган имзаларны тикшерү жирле референдум үткәрү өчен законда билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.
7. Авыл жирлегә Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү жирлек Советы тарафыннан билгеләнә һәм «Россия Федерациясендә жирле үзидарә

оештыруның гомуми принциплары турында " 2003 елның 6 октябрдәгә 131-ФЗ номерлы Федераль законда каралган үзенчәлекләренә исәпкә алып, жирле референдум үткәру өчен законда билгеләнгән тәртиптә үткәрелә.

8. Жирлек сайлау комиссиясенәң инициатив төркеме үтенечнамәсен караганда, жирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү билгеләгәндә тиешле депутат жирлек Советына аны чакыртып алу өчен нигез сыйфатында бирелә торган хәлләр турында аңлатма бирергә, кирәкле документлар тапшырырга хокуклы. Күрсәтелгән депутат сайлау комиссиясе, жирлек Советы утырышларына өч көннән дә соңга калмыйча аларны үткәру вакыты һәм урыны турында язмача хәбәр ителергә тиеш.

9. Аны чакыртып алу буенча тавыш бирүне уздырганда жирлек Советы депутаты сайлаучыларга бәяләмә бирү өчен нигез буларак тәкъдим ителгән шартлар уңаеннан аңлатма бирү максатларында инициатив төркем белән тигез нигезләрдә агитация алып бару хокукына ия.

10. Авыл жирлеге Советы депутаты, шул исәптән жирлек башлыгы тиешле сайлау округында теркәлгән сайлаучыларның яртысыннан да ким булмаган өлеше тавыш бирсә, кире кайтарылды дип санала.

11. Жирлек Советы депутаты фикере буенча тавыш бирү нәтижеләре рәсми рәвештә басылып чыгарга тиеш (халыкка хәбәр итәргә).

12. Жирлек сайлау комиссиясе 5 көн эчендә чакыртып алу буенча тавыш бирүгә рәсми йомгак ясаганнан соң инициативалы төркемгә, жирлек советына һәм жирлек Советының тиешле депутатына аны чакыртып алу буенча тавыш бирү йомгаклары турында язма рәвештә хәбәр итә.

Мәкалә 14. Жирлек чикләрен үзгәртү, үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү

1. Чикләренә үзгәртү, жирлекне үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү халыкның чикләренә үзгәртүгә рөхсәт алу, жирлекне үзгәртеп кору максатларында үткәрелә.

2. Авыл жирлеге чикләрен үзгәртү, үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирү жирлекнең бөтен территориясендә яки аның территориясә өлешендә «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында " 2003 елның 6 октябрдәгә 131-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән очракларда үткәрелә.

3. Жирлек чикләрен үзгәртү, жирлекне үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү жирлек Советы тарафыннан билгеләнә һәм «Россия Федерациясе гражданның сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» 2002 елның 12 июнендәгә 67-ФЗ номерлы Федераль законда һәм «жирле референдум турында» 2004 елның 24 мартындагы 23-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән тәртиптә, «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәгә 131-ФЗ номерлы Федераль законда каралган үзенчәлекләренә исәпкә алып үткәрелә.

4. Авыл жирлеге чикләрен үзгәртү, жирлекне үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү, әгәр анда жирлек яки жирлекнең яртысыннан артык кешесе катнашса, узган дип санала. Авыл жирлеге чикләрен үзгәртүгә халыкның ризалыгы, авыл жирлеге үзгәртеп коруы әлегә үзгәрешләр өчен алынган дип санала, үзгәртеп

корулар жирлек халкын яисэ жирлекнең бер өлешен тавыш бирүдә катнашкан яртысыннан артык кеше тавыш биргән.

5. Чикләрне үзгәртү, жирлекне үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү нәтижеләре һәм кабул ителгән карарлар рәсми басылып чыгарга тиеш (халыкка хәбәр итәргә).

Мәкалә 15. Гражданның хокукый актлар чыгару инициативасы

1. Гражданның элек Устав һәм жирлек Советының норматив хокукый акты белән билгеләнгән тәртиптә хокукый актлар чыгару инициативасына хокукы.

2. Сайлау хокукына ия, сайлау хокукына ия, жирлек халкының 2 проценттан да ким булмаган санда гражданның төркеме хокукый инициатива белән чыгыш ясыя ала.

3. Хокукый актлар чыгару инициативасын гамәлгә ашыру максатларында гражданның хокукы:

- яшәү (эш) урыны буенча гражданның жыелышларын һәм фикер алышу һәм хокукый инициатива күрсәтү буенча башка коллектив чаралар оештырырга һәм үткәргә;

- хокукый актлар чыгару инициативасын тәкъдим итүгә ярдәм итү өчен кул куюны жыю буенча инициатив төркемнәр булдыру;

- жирлек халкының имзаларын жыю һәм закон чыгару инициативасына каршы килми торган ысуллар белән тәкъдим итүгә агитация алып бару.

4. Жирлекнең жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары гражданның хокукый актлар чыгару инициативасын гамәлгә ашыруда ярдәм итәргә тиеш.

5. Гражданның хокукый актлар чыгару инициативасын гамәлгә ашыру тәртибдә кертелгән муниципаль норматив хокукый акт проекты, элек устав белән билгеләнгән компетенция нигездә, авыл жирлегә Советы тарафыннан аның ачык утырышында яисэ жирлек башлыгы тарафыннан аны гамәлгә кертү көненнән өч ай эчендә мәжбүри карап тикшерелгә тиеш.

6. Гражданның хокукый актлар чыгару инициативасын гамәлгә ашыру тәртибдә кертелгән муниципаль хокукый акт проекты караганда, гражданның инициатив төркеме вәкилләренә үз позициясен баян итү мөмкинлегә тәмин ителгә тиеш.

7. Гражданның хокукый актлар чыгару инициативасын гамәлгә ашыру тәртибдә кертелгән муниципаль норматив хокукый акт проекты карау процедурасы жирлек Советы Регламенты, жирлек башлыгының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

8. Гражданның хокукый актлар чыгару инициативасын гамәлгә ашыру тәртибдә кертелгән муниципаль хокукый акт проекты карап тикшерү нәтижеләре буенча кабул ителгән дәлиләнгән карар рәсми рәвештә аның керткән гражданның инициатив төркеме мәгълүматларына житкерелгә тиеш.

Мәкалә 16. Территориаль ижтимагый үзидарә

1. Жирлектә территориаль ижтимагый үзидарә турыдан-туры халык тарафыннан гражданның жыелышлар һәм конференцияләре үткәргү, шулай ук территориаль ижтимагый үзидарә органнары булдыру юлы белән гамәлгә ашырыла.

2. Территориаль ижтимагый үзидарә гражданның түбәндәге яшәү территорияләре чикләрендә гамәлгә ашырыла: күпфатирлы торак йортның

подъезды; күпфатирлы торак йорт; торак йортлар төркеме; торак микрорайон; авыл торак пункты; гражданнарның башка яшәү территорияләре.

3. Территориаль ижтимагый үзидарә гамәлгә ашырыла торган территория чикләре жирлек Советы тарафыннан элге территориядә яшәүче халык тәкъдиме буенча жирлек Советы тарафыннан раслана торган жирлектә территориаль ижтимагый үзидарә турында нигезләмәдә билгеләнгән тәртиптә билгеләнә.

4. Территориаль ижтимагый үзидарә гамәлгә ашырыла торган Территория башка шундый ук Территория составына керә алмый.

5. Аның Уставы нигезендә территориаль ижтимагый үзидарә юридик зат була ала һәм коммерциячел булмаган оешманың оештыру-хокукый формасында дәүләт теркәвенә алынырга тиеш.

6. Территориаль ижтимагый үзидарә уставында билгеләнә:

1) ул гамәлгә ашырыла торган территория;

2) Территориаль ижтимагый үзидарә эшчәнлегенә максатлары, бурычлары, формалары һәм төп юнәлешләре;

3) территориаль ижтимагый үзидарә органнарының вәкаләтләрен, хокукларын һәм бурычларын формалаштыру, туктату тәртибе, вәкаләтләре вакыты;

4) карарлар кабул итү тәртибе;

5) мөлкәт сатып алу тәртибе, шулай ук күрсәтелгән мөлкәт һәм финанс чараларыннан файдалану һәм файдалану тәртибе;

6) территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыруны туктату тәртибе.

7. Территориаль ижтимагый үзидарә эшчәнлегә мәсьәләләре буенча гражданнарның жыелышлар, конференцияләре аның Уставы нигезендә чакырыла.

8. Территориаль ижтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданнар жыелышы, әгәр анда уналты яшкә житкән территориядә яшәүчеләрнең өчтән береннән дә ким булмаган өлеше катнашса, хокуклы санала.

Территориаль ижтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданнар конференциясе, әгәр анда уналты яше тулмаган территориядә яшәүчеләрнең өчтән икесенә гражданнар жыелышларында сайланган делегатларның өчтән икесе катнашса, хаклы санала.

9. Территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыручы гражданнар жыелышы, конференциясенә аерым вәкаләтләренә түбәндәгеләр керә:

1) территориаль ижтимагый үзидарә органнары структурасын билгеләү;

2) Территориаль ижтимагый үзидарә уставын кабул итү, аңа үзгәрешләр кергү;

3) территориаль ижтимагый үзидарә органнарын сайлау;

4) территориаль ижтимагый үзидарә эшчәнлегенә төп юнәлешләрен билгеләү;

5) территориаль ижтимагый үзидарәнең керемнәр һәм чыгымнары сметасын һәм аның үтәлеше турындагы хисапны раслау;

6) территориаль ижтимагый үзидарә органнары эшчәнлегә турындагы хисапларны карау һәм раслау.

10. Территориаль ижтимагый үзидарә органнары:

1) Тиешле территориядә яшәүче халык мәнфәгатьләрен кайгырталар;

2) гражданнар жыелышларында һәм конференцияләрендә кабул ителгән карарларның үтәлешен тәмин итәләр;

3) территорияне карап тоту, төзекләндерү буенча хужалык эшчәнлеген, тиешле территориядә яшәүче гражданнарның социаль-көнкүреш ихтыяжларын канәгатьләндерүгә юнәлдерелгән башка хужалык эшчәнлеген, күрсәтелгән

гражданнар акчалары исәбеннән дә, жирлек башкарма комитеты белән килешү нигезендә дә тормышка ашыра алалар;

4) жирле үзидарә органнарына (жирлек Советына, жирлек башлығына һәм авыл жирлеге башкарма комитетына) әлеге органнар һәм жирле үзидарәнең вазыйфай затлары тарафыннан мәжбүри каралырга тиешле муниципаль норматив хокукый актлар проектларын кертергә хокуклы, алар әлеге актларны кабул итү компетенциясенә кертелгән.

11. Территориаль жәмәгать үзидарәсен оештыру һәм гамәлгә ашыру тәртибе, жирле бюджеттан кирәкле акчаларны бүлеп бирү шартлары һәм тәртибе әлеге Устав һәм жирлек Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

17 Статья. Территориаль ижтимагый үзидарә учреждениеләре тәртибе

1. Территориаль ижтимагый үзидарә учреждениесе максатларында гражданнар, жирле үзидарә органнары инициативасы белән территориаль ижтимагый үзидарә Уставы проектын эшләүне гамәлгә ашыручы һәм әлеге территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру күздә тотылган территориядә яшәүче гражданнар жыелышын оештыра торган инициатив төркем барлыкка килә.

2. Гражданнар жыелышы тиешле жирлек территориясендә территориаль ижтимагый үзидарә төзү турында Карар кабул итә, аның уставын кабул итә, шулай ук жирлек Советында территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәү белән бәйле мәсьәләләр буенча гражданнар жыелышын тәкъдим итәргә вәкаләтле вәкилле (вәкилләрне) билгели.

3. Территориаль жәмәгатьчелек үзидарәсе жирлек Советы территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәгән вакыттан бирле гамәлгә куелган дип санала.

Мәкалә 18. Территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәү тәртибе

1. Территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәү өчен вәкаләтле вәкил (вәкаләтле вәкилләр) гражданнар жыелышы жирлек башлығына тапшырыла:

1) территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәү турында гариза, ул гражданнарның барлык вәкаләтле вәкилләре тарафыннан имзаланган;

2) территориаль жәмәгать үзидарәсен төзү турында Карар кабул ителгән гражданнар жыелышы беркетмәсе, паспорт яки паспортны алыштыручы документның фамилиясе, исеме, атасының исеме, туу датасы, сериясе, номеры һәм бирелү датасы, һәр вәкаләтле вәкилнең яшәү урыны адресы күрсәтелгән;

3) территориаль ижтимагый үзидарә Уставының ике нөсхәсе.

2. Әлеге статьяның 1 пунктында билгеләнгән документлардан тыш, башка документларны тапшыру турындагы таләп рөхсәт ителми.

Вәкаләтле вәкилгә документлар алуда, аларны алу исемлеген һәм датасын күрсәтеп, расписка бирелә.

3. Жирлек башлығы территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәү турында документлар кергән көннән алып ике атналык вакыт эчендә аны алдан карауны һәм уставны теркәү яки аны теркәүдән баш тарту турында жирлек Советы Карары проектын эзерләүне оештыра.

4. Гражданнар жыелышының вәкаләтле вәкилләре территориаль ижтимагый үзидарә уставын алдан караганда һәм жирлек Советы утырышында киңәш бирү тавышы хокукы белән катнашырга хокуклы.

5. Жирлек советы территорияль ижтимагый үзидарэ уставын теркәү яки әлеге статьяның 1 өлешендә күрсәтелгән документлар жирлек башлығы тарафыннан алынганнан соң 30 көн эчендә аны теркәүдән баш тарту турында Карар кабул итә. Баш тарту теркәү устав булырга тиеш мотивирован.
6. Территорияль ижтимагый үзидарэ уставын теркәүдән баш тарту өчен нигез булып территорияль ижтимагый үзидарэ Уставының Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарға, Татарстан Республикасы Конституциясенә һәм Татарстан Республикасы законнарына, жирлек Уставына, башка муниципаль норматив хокукый актларга каршы килүе тора.
7. Территорияль ижтимагый үзидарэ уставын территорияль ижтимагый үзидарэ төзүнең максатка ярашлы булмавы аркасында теркәүдән баш тарту рәхсәт ителми.
8. Жирлек Советы тарафыннан кабул ителгән территорияль ижтимагый үзидарэ уставын теркәү мәсьәләсе буенча дәлилләнгән карар өч көн эчендә рәсми рәвештә гражданнар жылышының вәкаләтле вәкиле (вәкаләтле вәкил) игътибарына житкерелергә тиеш.
9. Жирлек Советы тарафыннан территорияль ижтимагый үзидарэ уставын теркәү турында Карар кабул ителгән очракта уставның бер нөсхәсе аны теркәү турында тамгасы белән гражданнар жылышының вәкаләтле вәкиленә тапшырыла, икенче нөсхәсе жирлек Советында саклана.
10. Территорияль ижтимагый үзидарэ уставына кертелә торган үзгәрешләр әлеге статьяда билгеләнгән тәртиптә жирлек Советы тарафыннан теркәлергә тиеш. Күрсәтелгән үзгәрешләр аларны теркәү көненнән үз көченә керә.

19 Статья. Халык тыңлаулары

1. Жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча муниципаль норматив хокукый актлар проектлары буенча фикер алышу өчен жирлек Советы, жирлек башлығы катнашында халык алдында тыңлаулар уздырылачак.
2. Халык алдында тыңлаулар авыл жирлегә Советы яки жирлек башлығы инициативасы буенча үткәрелә. Халык яки авыл жирлегә Советы инициативасы белән үткәрелгән халык тыңлаулары жирлек Советы тарафыннан, ә жирлек башлығы инициативасы буенча жирлек башлығы тарафыннан билгеләнә.
3. Халык тыңлауларына чыдарга тиеш:
  - 1) жирлек уставы проекты, шулай ук уставка үзгәрешләр бары тик уставта беркетелгән жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне һәм аларны хәл итү вәкаләтләрен Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарға туры китерү максатларында гына кертелә торган очраклардан тыш, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турында муниципаль норматив хокукый акт проекты;
  - 2) жирлек бюджеты проекты һәм аның үтәләше турында хисап;
    - 2.1) муниципаль берәмлекнең социаль-иқтисадый үсеш стратегиясе проекты;
  - 3) муниципаль берәмлекнең үсеш планнары һәм программалары проектлары, жирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре проектлары, территорияләрне планлаштыру проектлары һәм территорияләрне межалау проектлары, территорияләрне төзекләндерү кагыйдәләре проектлары, шулай ук жир кишәрлекләрен һәм капитал төзелеш объектларын шартлы рәхсәт ителгән карарга рәхсәт бирү мәсьәләләре, рәхсәт ителгән төзелешнең чик параметрларыннан тайпылу, капитал төзелеш объектларын реконструкцияләү мәсьәләләре, жирдән

файдалану һәм төзелеш кагыйдэләренең расланган кагыйдэләре булмаганда жир кишәрлекләрен һәм капитал төзелеш объектларын башка төргә рөхсәт ителгән файдалануның бер төрен үзгәртү мәсьәләләре;

4) жирлекне үзгәртеп кору турындагы мәсьәләләр, «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәгә 131-ФЗ номерлы Федераль законның 13 статьясы нигезендә жирлекне үзгәртеп кору өчен тавыш бирү юлы белән белдерелгән район халкының ризалыгы алу таләп ителә.

4. Ачык тыңлаулар үткәрү турындагы карар, әгәр башка срок гамәлдәгә законнар белән каралмаган булса, тиешле орган яисә жирлекнең вазыйфаи заты тарафыннан муниципаль норматив хокукый акт проектын карау көненә кадәр 20 көннән дә соңга калмыйча кабул ителергә тиеш.

5. Гавами тыңлаулар үткәрү вакытын һәм урынын күрсәтеп, ачык тыңлауларга чыгарыла торган тиешле муниципаль норматив хокукый акт проектын, әгәр башка срок гамәлдәгә законнар белән каралмаган булса, гавами тыңлаулар уздырылган көнгә кадәр 7 көннән дә соңга калмыйча бастырырга (халыкка хәбәр итәргә) тиеш.

6. Халык алдында тыңлаулар үткәрү турындагы карар басылып чыккан көннән алып һәм аларны үткәрү көненә кадәр авыл халкы авыл жирлегә башлыгына гавами тыңлауларга чыгарыла торган мәсьәлә буенча язма тәкъдимнәр һәм искәرمәләр, шул исәптән муниципаль норматив хокукый актның гавами тыңлауларына чыгарыла торган төзәтмәләр һәм башка тәкъдимнәр жибәергә хокуклы. Авыл жирлегә башлыгы кергән тәкъдимнәрне һәм искәرمәләрне гомумиләштерүне оештыра. Күрсәтелгән тәкъдимнәр һәм искәرمәләр халык тыңлауларында катнашучылар игътибарына житкерелә.

7. Гавами тыңлаулар муниципаль норматив хокукый акт проектын карау көненә кадәр 7 көннән дә соңга калмыйча уздырыла. Халык алдында тыңлаулар белгечләренә, экспертларны чакырып уздырыла, халык тыңлауларында жирлекнең теләсә кайсы кешесе катнашырга хокуклы, әгәр башка срок гамәлдәгә законнар белән каралмаган булса.

8. Гавами тыңлаулар нәтижәләре буенча жирле үзидарә органнары һәм жирлекнең урындагы затлары тарафыннан мәжбүри каралырга тиешле тәкъдимнәр кабул ителә, алар компетенциясенә муниципаль норматив хокукый акт проектын гавами тыңлауларга чыгарыла торган кабул итү кертелгән.

9. Ачык тыңлаулар нәтижәләре, кабул ителгән карарларның дәлилләнгән нигезләнешен дә кертеп, ачык тыңлаулар үткәргәннән соң 5 көннән дә соңга калмыйча бастырылырга (халыкка игълан ителгән) тиеш, әгәр башка срок гамәлдәгә законнар белән каралмаган булса.

10. Халык тыңлауларын оештыру һәм үткәрү тәртибе жирлек Советы тарафыннан расланган норматив хокукый акт белән билгеләнә.

20 Статья. Гражданнар жыелышы

1. Жирле әһәмияттәгә мәсьәләләр буенча фикер алышу, жирлек жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарә вазыйфаи затларының эшчәнлегә турында халыкка мәгълүмат бирү, жирлек территориясендә территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру турында гражданнар жыелышы үткәрелергә мөмкин. Гражданнарның жыелышлар микрорайоннар, торак массивлар, кварталлар, урамнар, торак йортлар буенча чакырыла.

2. Гражданнар жыелышы халык, жирлек Советы, жирлек башлыгы инициативасы белән, шулай ук территориаль ижтимагый үзидарә уставында каралган очрақларда үткәрелә.
3. Жирлек советы яки жирлек башлыгы инициативасы буенча үткәрелә торган гражданнар жыелышы жирлек советы яки жирлек башлыгы тарафыннан билгеләнә.
4. Халык инициативасы буенча үткәрелә торган гражданнар жыелышы жирлек Советы тарафыннан территориаль ижтимагый үзидарә органнарының, тиешле территориядә яшәүче һәм әлеге территорияләрдә урнашкан предприятие, учреждение, оешма житәкчеләренә язмага тәкъдиме буенча билгеләнә. Гражданнар жыелышын үткәрү турындагы тәкъдимдә аны карап тикшерүгә чыгарыла торган сораулар исемлеге һәм жыелыш үткәрү урыны булырга тиеш. Тәкъдим вәкаләтле затлар тарафыннан имзаланырга тиеш, ә жыелышны үткәрү инициативасы белән әлеге гражданнар - аларның фамилиясен, исемен, атасының исемен, туган көнен, яшәү урынын күрсәтеп мөрәжәгать иткән очрақта. Жирлек советы якин киләчәктә гражданнар жыелышын үткәрү турындагы тәкъдимне карый. Жирлек советы гражданнарның аның максатка ярашлы булмавы буенча жыелуын үткәрүдән баш тартырга хокуклы түгел.
5. Территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру максатларында гражданнар жыелышын билгеләү һәм үткәрү тәртибе территориаль ижтимагый үзидарә уставы белән билгеләнә.
6. Гражданнар жыелышын үткәрү вакыты һәм урыны турында һәм тиешле территориядә яшәүчеләр жыелыш үткәрү көненә кадәр 7 көннән дә соңга калмыйча, әлеге массакуләм мәгълүмат чарасыннан, почта хәбәрләренән, фатир (йорт) жыеннарыннан, белдерүләрдән һәм башка мөмкин булган чараларны файдаланып хәбәр ителә. Гражданнар жыелышын әзерләү һәм үткәрүне жирлек башкарма комитеты тәмин итә.
7. Жыелышлар эшендә әлеге территориядә яшәүче, сайлау хокукына ия гражданнар катнаша ала. Жыелышта катнашу хокукына ия гражданнарның гомуми саны Россия Федерациясе гражданнарының тору урыны һәм яшәү урыны буенча Россия Федерациясе чикләрендә муниципаль сайлаулар уздыганда файдаланыла торган теркәү исәбе мәгълүматлары нигезендә билгеләнә. Әгәр анда жыелышта катнашырга хокуклы гражданнар санының өчтән бер өлеше катнашса, гражданнар жыелышы хаклы санала. Жыелышның карарлары жыелышта катнашкан гражданнарның күпчелек тавышы белән кабул ителә.
8. Гражданнар жыелышы жирле үзидарә органнарына һәм жирлек жирле үзидарә вазыйфай затларына мөрәжәгатьләр кабул итә, шулай ук жирле үзидарә органнары һәм жирлек жирле үзидарә вазыйфай затлары белән үзара мөнәсәбәтләрдә гражданнар жыелышын тәкъдим итәргә вәкаләтле затларны сайлый ала.
9. Территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча гражданнар жыелышы территориаль ижтимагый үзидарә уставына кертелгән мәсьәләләр буенча карар кабул итә.
10. Гражданнар жыелышы тарафыннан кабул ителгән мөрәжәгатьләр жирле үзидарә органнары һәм жирлекнең жирле үзидарә вазыйфай затлары тарафыннан мәжбүри каралырга тиеш.

11. Гражданнар жыелышын билгеләү һәм үткәрү тәртибе, шулай ук гражданнар жыелышының вәкаләтләре федераль закон, әлеге Устав һәм жирлек Советының норматив хокукый акты, территориаль ижтимагый үзидарә уставы белән билгеләнә.
12. Гражданнар жыелышы нәтижәләре аны үткәргәннән соң бер ай вакыт эчендә рәсми рәвештә басылып чыгарга (халыкка игълан ителергә) тиеш

21 Статъя. Халык конференциясе (делегатлар жыелышы)

1. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) жирле әһәмияткә ия мәсьәләләр буенча фикер алышу һәм жирлек вәкилләренең фикерләрен ачыклау зарур булган очракта үткәрелә. Авыл жирлегенең тиешле территориаль өлешләрендә яшәүчеләр арасынан гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) гражданнар жыелышлары кыенлашкан, шул исәптән тиешле территориядә яшәүче һәм гражданнар жыелышында катнашу хокукына ия кешеләр саны 100 кешедән артып киткән очракларда үткәрелә.
2. Гражданнар конференциясен (делегатлар жыелышын) билгеләү һәм үткәрү, делегатларны сайлау тәртибе әлеге Устав, жирлек Советының норматив хокукый акты, территориаль ижтимагый үзидарә уставы белән билгеләнә.
3. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) гражданнар жыелышы вәкаләтләрен гамәлгә ашыра.
4. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) халык, жирлек Советы, жирлек башлыгы инициативасы белән үткәрелә. Авыл жирлеге Советы яки жирлек башлыгы инициативасы буенча үткәрелә торган гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) жирлек Советы яисә жирлек башлыгы тарафыннан билгеләнә. Халык инициативасы буенча үткәрелә торган гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) жирлек Советы тарафыннан билгеләнә.
5. Әгәр анда уналты яше тулмаган территориядә яшәүчеләрнең өчтән икесенең катнашуы катнашса, гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) дәрәс санала. Конференция карарлары (делегатлар жыелышы) конференциядә катнашкан делегатларның күпчелек тавышы белән кабул ителә.
6. Гражданнар конференциясе йомгаклары (делегатлар жыелышы) аны үткәргәннән соң бер ай вакыт эчендә рәсми рәвештә бастырылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

22 Статъя. Халык жыены

1. Гражданнар жыены жирле үзидарәне халык тарафыннан турыдан-туры гамәлгә ашыру һәм жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда халыкның катнашуы формасы булып тора.
2. Гражданнар жыены «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль законда каралган очракларда һәм «Спас муниципаль районы Кузнечиха авыл жирлеге составына керүче торак пунктларда гражданнар жыенын үткәрү тәртибе турында» гы Положение нигезендә муниципаль берәмлекнең вәкилләкле органы карары белән расланган очракларда үткәрелә.
3. Законда каралган очракларда 25.1. «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында " 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә гражданнар жыены үткәрелә ала:

- 1) авыл жирлеге чикләрен үзгәртү мәсьәләсе буенча, аның составына күрсәтелгән торак пункт керә, әлеге торак пункт территориясен башка жирлек территориясенә кертә;
  - 2) муниципаль берәмлекнең вәкиллекле органы вәкаләтләрен гражданнар жыенында гамәлгә ашыра торган жирлектә күрсәтелгән жирлекнең чикләрен үзгәртү, чикләрен үзгәртү мәсьәләләре буенча;
  - 3) Әгәр сайлау хокукына ия жирлек халкы 100 дән артык кеше булса, муниципаль берәмлекнең вәкиллекле органы вәкаләтләрен гамәлгә ашыра торган жирлектә жирлекнең вәкиллекле органы төзү, аның саны һәм вәкаләтләре вакыты турында мәсьәлә буенча;
  - 4) муниципаль берәмлекнең вәкиллекле органы вәкаләтләре гражданнар жыены тарафыннан гамәлгә ашырыла торган жирлектә гражданнарның үзара салым акчаларын кертү һәм куллану мәсьәләсе буенча;
  - 5) авыл жирлеге составына, шәһәр эчендәге район, федераль әһәмияттәге шәһәр округы территориясе, яисә муниципаль район чикләрендә урнашкан торак пункт территориясендә гражданнарның үзара салымын кертү һәм куллану мәсьәләсе буенча;
  - 6) халык инициативасын жирле үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру белән бәйлә мәсьәләләр буенча шәһәрара территориядә урнашкан торак пунктта күрсәтү максатларында;
  - 7) авыл жирлегенең халык саны 100 кешедән артмаган очракта, авыл халкының түбән тыгызлыгы түбән булган территориядә урнашкан, жирлекнең юкка чыгуы мәсьәләсе буенча;
  - 8) авыл торак пункттында Иске Суыксу авыл торак пункты кандидатурасын тәкъдим итү мәсьәләсе буенча, шулай ук авыл торак пункты старостасы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату мәсьәләсе буенча;
  - 9) авыл торак пункттында гражданнар жыены шулай ук муниципаль хезмәт турында Россия Федерациясе законнарында каралган очракларда муниципаль хезмәт вазыйфаларын биләүгә конкурс үткәргәндә конкурс комиссиясе составына кандидатуралар тәкъдим итү максатларында үткәрелә ала.
4. Гражданнар жыены муниципаль берәмлек башлыгы тарафыннан яисә сайлау хокукына ия, кимендә 10 кеше булган торак пункт халкы төркеме инициативасы белән билгеләнә.
5. Жыен үткәрү инициативасына ярдәм итәргә тиешле имзалар саны сайлау хокукына ия, даими яки нигездә торак пункт территориясендә яшәү урыны буенча теркәлгән гражданнар саныннан 5 процент тәшкил итә, ләкин 25тән дә ким булырга тиеш түгел.
6. Муниципаль берәмлек башлыгы тарафыннан күрсәтелә торган гражданнар жыены муниципаль берәмлек башлыгы карары белән билгеләнә, инициативалы төркем тарафыннан күрсәтелә торган гражданнар жыены муниципаль берәмлекнең вәкиллекле органы карары белән билгеләнә.
7. Торак пунктта яшәүчеләр гражданнар жыеннарын үткәрү вакыты һәм урыны турында алдан хәбәр итәләр, «Татарстан Республикасы Спас муниципаль районы Кузнечиха авыл жирлеге составына керүче торак пунктларда гражданнар жыеннарын эзерләү тәртибе турында» Положениесенә туры китереп, гражданнарны жыеннарга эзерләү тәртибе нигезендә, гражданнар жыеннарын үткәрүгә кагылышлы мәсьәләләр буенча муниципаль хокукый акт проекты һәм материаллар белән алдан ук билгеләп үтелә.

8. Жыенда кабул ителгән карарлар муниципаль хокукый актлар булып торалар, муниципаль берәмлек башлыгы тарафыннан имзаланалар һәм Татарстан Республикасы муниципаль хокукый актлары регистрына кертелергә тиеш.

Мәкалә 23. Гражданнарны кабул итү

1. Гражданнарны сораштыру бөтен территориядә яки жирлек территориясендә жирле үзидарә органнары һәм вазыйфай затлар, шулай ук дәүләт хакимияте органнары карарларын кабул иткәндә халыкның фикерен һәм аны исәпкә алу өчен үткәрелә.

Сораштыру нәтижеләре тәкъдим итү характерында.

2. Гражданнарны сораштыруда сайлау хокукына ия жирлек халкы катнаша ала.

3. Гражданнарны сораштыру инициативасы буенча үткәрелә:

1) жирлек советы яки жирлек башлыгы-жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча;

2) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары - республика һәм республика әһәмиятендәге объектлар өчен жирлек жирләренә максатчан билгеләнешен үзгәртү турында карарлар кабул иткәндә гражданнар фикерен исәпкә алу өчен.

4. Гражданнар арасында сораштыру билгеләү һәм үткәрү тәртибе Россия Федерациясе субъекты законы нигезендә жирлек Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

5. Гражданнар арасында сораштыру билгеләү турындагы карар жирлек Советы тарафыннан кабул ителә. Авыл жирлегә Советы карарында гражданнар арасында сораштыру билгеләү турында билгеләнә:

1) сораштыру үткәрү датасы һәм сроклары;

2) Сораштыру уздырганда тәкъдим ителә торган (тәкъдим ителә торган) мәсьәләне (мәсьәләләрне) формулировкалау;

3) сораштыру үткәрү методикасы;

4) сораштыру кәгазе формасы;

5) сораштыруда катнашучы жирлек халкының минималь саны.

6. Жирлек халкы аны үткәрүгә кадәр 10 көннән дә ким булмаган вакыт эчендә гражданнар арасында сораштыру үткәрү турында хәбәр итә.

7. Гражданнар арасында сораштыру эзерләүгә һәм уздыруга бәйле чараларны финанслау гамәлгә ашырыла:

1) жирлек бюджеты хисабына-жирлек жирле үзидарә органнары инициативасы буенча сораштыру уздырганда;

2) Татарстан Республикасы бюджеты акчалары исәбеннән-Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары инициативасы буенча сораштыру уздырганда.

8. Сораштыру нәтижеләре аны үткәргәннән соң бер ай вакыт эчендә бастырылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш. Сораштыру нәтижеләре белән жирлекнең теләсә кайсы кешесе таныша ала. Сораштыру нәтижеләре жирлекнең жирле үзидарә органнары тарафыннан тиешле карарлар кабул иткәндә исәпкә алынырга тиеш.

Мәкалә 24. Жирле әһәмияттәге аеруча мөһим мәсьәләләр буенча халык фикер алышуы

1. Муниципаль хокукый актлар проектларын һәм жирле әһәмияттәге башка аеруча мөһим мәсьәләләрне халык фикер алышуына чыгару турындагы карар жирлек

Советы тарафыннан тиешле территориядә яшәүче гражданның үз инициативасы яисә таләбе буенча жирлек советы билгеләгән тәртиптә кабул ителә.

2. Муниципаль хокукий акт проекты тексты һәм мәсьәләләр буенча халык фикер алышуына чыгарыла торган башка материаллар аларны халык фикер алышуына чыгару турында Карар кабул ителгәннән соң биш көннән дә соңга калмыйча массакуләм мәгълүмат чараларында бастырып чыгарыла, жирлек халкына жибәрелә, халыкка танышу өчен уңайлы урыннарда урнаштырыла, башка ысуллар белән халыкка игълан ителә.

3. Халык фикер алышуына сорау чыгару белән бергә жирлек советы фикер алышу барышында керә торган тәкъдимнәрне һәм искәртмәләрне карау эшен оештыру вакытын һәм тәртибен билгели, әлеге максат өчен махсус комиссия төзи.

4. Жирлек советы үзе чыгара торган муниципаль хокукий актлар проектлары һәм жирле әһәмияттәге башка мөһим мәсьәләләр буенча фикер алышуны тәмин итә, моның өчен кирәкле шартлар тудыра.

5. Халык фикер алышуына чыгарылган мәсьәләләр буенча тәкъдимнәр һәм искәртмәләр жирлек советына жибәрелә.

6. Муниципаль хокукий актлар проектлары һәм жирле әһәмияттәге башка мөһим мәсьәләләр буенча тәкъдимнәр һәм искәртмәләр жирлек Советы тарафыннан карала.

7. Халык фикер алышуы нәтижәләре турында халыкка хәбәр ителә.

Мәкалә 25. Жирлекнең ижтимагый (консультатив) советлары

1. Жирле әһәмияткә ия мәсьәләләр буенча карарлар эшләп чыгарганда халыкның ихтыяжларын һәм мәнфәгатьләрен исәпкә алу, жирле үзидарә органнары эшчәнлегенә ижтимагый контрольне гамәлгә ашыру максатларында гражданның һәм жирле үзидарә органнарының үзара хезмәттәшлеген тәмин итү өчен жирлекнең ижтимагый советы төзелә.

2. Жирлекнең ижтимагый советы аның эшчәнлегендә жирлек халкының, ижтимагый берләшмәләрнең һәм башка коммерцияле булмаган оешмаларның ирекле катнашуы нигезендә формалаша.

3. Жирлекнең ижтимагый советын формалаштыру тәртибе, аның утырышларын үткөрү һәм карар кабул итү тәртибе, жирлекнең ижтимагый советы эшчәнлегенә ярдәм итү, консультация бирү һәм башка мәсьәләләр буенча жирлек жирле үзидарә органнарының бурычлары һәм жаваплылыгы, аның роспускасы процедурасы, шулай ук аны оештыруның һәм эшчәнлегенә башка мәсьәләләре, жирлек Советы тарафыннан раслана торган нигезләмә белән билгеләнә.

4. Башка ижтимагый (консультатив) киңәшләр жирлекнең жирле үзидарә органнары каршында аларның карарлары нигезендә барлыкка килергә мөмкин.

5. Ижтимагый (консультатив) советларда эш ижтимагый башлангычларда гамәлгә ашырыла.

Мәкалә 26. Жирле үзидарә органнарына гражданның мөрәжәгатьләре

1. Гражданның жирлекнең жирле үзидарә органнарына шәхси һәм күмәк мөрәжәгатьләргә хокукы.

2. Гражданның мөрәжәгатьләре «Россия Федерациясе гражданның мөрәжәгатьләрен карау тәртибе турында» 2006 елның 2 маендагы 59-ФЗ номерлы Федераль закон, «Татарстан Республикасында гражданның мөрәжәгатьләре турында» 2003 елның 12

маендагы 16-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законаы белән билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда карап тикшерелергә тиеш.

3. Гражданнар мөрәжәгатьләрен карау тәртибен һәм срокларын бозган өчен Жирле үзидарәнең вазыйфаи затлары Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә җаваплы.

Мәкалә 27. Авыл җирлегендә яшәүчеләр җирле үзидарә тарафыннан турыдан-туры тормышка ашырылу һәм аны тормышка ашыруда катнашуның башка формалары

1. Әлеге устав белән беррәттән, федераль законнар нигезендә җирле үзидарә халык тарафыннан турыдан-туры гамәлгә ашыру һәм җирле үзидарәне гамәлгә ашыруда халыкның катнашуы рәвешләре нигезендә, гражданнар җирле үзидарәне Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарга, Татарстан Республикасы Конституциясенә, Татарстан Республикасы законнарына каршы килми торган башка рәвешләрдә гамәлгә ашыруда катнашырга хокуклы.

2. Жирле үзидарәдә яшәүчеләрнең турыдан-туры тормышка ашырылуы һәм халыкның җирле үзидарәне тормышка ашыруда катнашуы законлылык, иреклелек принципларына нигезләнә.

Жирле үзидарә органнары һәм җирлек җирле үзидарәсенә вазыйфаи затлары халыкка җирле үзидарәдә яшәүчеләр белән турыдан-туры тормышка ашыруда һәм җирле үзидарәне гамәлгә ашыруда халыкның катнашуы өчен ярдәм итәргә тиеш.

III бүлек. ЖИРЛЕК СОВЕТЫ

28 Статъя. Жирлек советы-жирлекнең вәкиллекле органы

1. Жирлек Советы даими эшләүче җирле үзидарәнең коллегияль вәкиллекле органы булып тора.

2. Жирлек Советының рәсми исеме - Татарстан Республикасы Спас муниципаль районы Кузнечиха авыл җирлеге Советы.

3. Жирлек Советының вәкаләтләре срогы-5 ел.

4. Жирлек советы авыл җирлегендә яшәүчеләргә хисап тота һәм контрольдә тотта.

5. Жирлек советының исеме язылган мөһере, бланклары бар.

6. Жирлек Советы эшчәнлеген тәмин итү чыгымнары җирлек бюджетында Россия Федерациясе бюджетлары чыгымнары классификациясе нигезендә аерым юл белән карала.

Мәкалә 29. Жирлек Советы Составы

1. Жирлек советы бер мандатлы сайлау округлары буенча муниципаль сайлауларда сайланучы жиде депутаттан тора.

2. Авыл җирлеге советы составына билгеләнгән халык саныннан кимендә өчтән икесен сайлау хокукына ия.

30 Статъя. Жирлек Советы депутаты статусы

1. Жирлек Советы депутаты вәкаләтләре аны сайлау көненнән башлана һәм яңа чакырылыш авыл җирлеге Советы эшли башлаган көннән туктала.

Депутат, жирле үзидарэнең сайланулы органы эгъзасы, жирле үзидарэнең сайланулы вазыйфаи затының вәкаләтләре срогы Россия Федерациясе субъекты законы нигезендә муниципаль берәмлек уставы белән билгеләнә һәм кимендә ике һәм биш ел була алмый

2. Авыл жирлеге Советы депутаты, депутат эшчәнлеген төп эш урыны буенча хезмәт һәм хезмәт вазыйфаларын башкарган, әлеге устав белән билгеләнгән очрақлардан тыш, азат ителмәгән нигездә эшли.

3. Жирлек Советы депутаты статусы белән бәйле чикләүләр федераль законнар белән билгеләнә.

4. Жирлек Советы депутатына үз вәкаләтләрен Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнары, әлеге Устав, жирлек Советы карарлары нигезендә тоткарлыксыз гамәлгә ашыру өчен шартлар тудырыла.

4.1 депутатның сайлаучылар белән очрашулары махсус билгеләнгән урыннарда, шулай ук ишегалды территорияләрендә, аларны үткәрү тормыш белән тәэмин итү объектлары, транспорт яки социаль инфраструктура, элемент, жәяүлеләр хәрәкәтен һәм (яки) транспорт чараларын тоткарлау яисә гражданның торак урыннарына яки транспорт яки социаль инфраструктура объектларына үтеп керү мөмкинлеге бозылмау шарты белән үткәрелә. Россия Федерациясе субъекты башкарма хакимияте органнарына яки жирле үзидарә органнарына мондый очрашулар турында хәбәр итү таләп ителми. Шулай ук вакытта депутат күрсәтелгән органнарда аларны үткәрү датасы һәм вакыты турында алдан хәбәр итәргә хокуклы.

4.2 жирле үзидарә органнары депутатларның сайлаучылар белән очрашуын үткәрү өчен махсус билгеләнгән урыннарны билгели, шулай ук жирле үзидарә органнары тарафыннан сайлаучылар белән очрашулар үткәрү өчен бирелә торган урыннар исемлеген һәм аларны бирү тәртибен билгели.

4.3 депутатның сайлаучылар белән ачыктан-ачык чаралар рәвешендә очрашулары жыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар турында Россия Федерациясе законнары нигезендә үткәрелә.

4.4 жыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар турында Россия Федерациясе законнары белән билгеләнә торган гавами чара рәвешендә депутатның сайлаучылар белән очрашуларын оештыру яки үткәрүгә комачаулау үзе өчен Россия Федерациясе законнары нигезендә административ жаваплылыкка тартыла.

5. Жирлек Советы депутаты авыл жирлеге Советы тарафыннан расланган депутат этикасы кагыйдәләрен үтәргә тиеш, алар шулай ук исәптән депутатның түбәндәге бурычларын үз эченә алырга тиеш:

1) депутат статусыннан жирле үзидарә органнары, оешмалар, вазыйфаи затлар, муниципаль хезмәткәрләр һәм гражданны эшчәнлегенә шәхсэн яисә аның якин туганнарына кагылышлы мәсьәләләргә хәл иткәндә йогынты ясау өчен файдаланмаса;

2) депутат вазыйфаларын объектив башкаруда шик уята алырлык үз-үзенә тотудан тыелып торырга, шулай ук аның абруена яисә жирлек Советы абруена зыян китерә алырлык низаглы хәлләрдән качарга;

3) мәнфәгатьләр каршылыгы барлыкка килү куркынычы янаганда - шәхси кызыксыну депутат вазифаларын объектив үтәүгә йогынты ясый яки йогынты ясый ала торган хәлләр-бу хакта жирлек советына хәбәр итәргә һәм әлеге мәнфәгатьләр каршылыгын булдырмый калуга яки жайга салуга юнәлдерелгән карар кабул итәргә;

4) жирлек Советында халык алдында чыгыш ясау кагыйдәләрен үтәргә;

5) депутат эшчәнлеге белән бәйле булмаган максатларда, Федераль закон нигезендә депутат вазыйфаларын башкару белән бәйле рәвештә аңа билгеле булган конфиденциаль характердагы мәгълүматка кертелгән мәгълүматны белдермәскә һәм кулланмаска;

б) депутат вазыйфаларын башкару белән бәйле рәвештә физик һәм юридик затлардан (бүләкләр, акчалата бүләк, ссудалар, хезмәт күрсәтүләр, күнел ачу, ял итү, транспорт чыгымнары һәм башка бүләкләр) акчалата бүләк алмаска.

6. Депутат хокуклы түгел:

1) эшмәкәрлек эшчәнлеге белән шәхсән яки ышанычлы затлар аша шөгыльләнәргә, шулай ук хужалык итүче субъект (торак, торак-төзелеш, гараж кооперативларыннан, бакчачылык, яшелчәчелек, дача кулланучылар кооперативларыннан, күчемсез милек милек һәм профсоюзларның билгеләнгән тәртиптә теркәлгән иптәшлегеннән тыш) белән идарә итүдә катнашырга, эгәр федераль законнар һәм Россия Федерациясе субъекты законнары нигезендә башкача каралмаган булса яки муниципаль хокукый акт белән билгеләнгән тәртиптә теркәлгән булса, аңа бу оешма белән идарә итүдә катнашырга кушылмаган;

2) укытучы, фәнни һәм башка ижади эшчәнлектән тыш, башка түләүле эшчәнлек белән шөгыльләнәргә. Шулай ук вакытта укытучылар, фәнни һәм башка ижади эшчәнлек, эгәр Россия Федерациясенә халыкара шартнамәсе яисә Россия Федерациясе законнары белән башкасы каралмаган булса, чит ил дәүләтләре, халыкара һәм чит ил оешмалары, чит ил граждандары һәм гражданлыгы булмаган затлар акчалары хисабына гына финанслана алмый;

3) Россия Федерациясе халыкара шартнамәсе яисә Россия Федерациясе законнары белән башкасы каралмаган булса, идарә итү органнары, Попечительләр яки күзәтү советлары, чит ил коммерцияле булмаган хөкүмәтнеке булмаган оешмаларның һәм Россия Федерациясе территориясендә гамәлдә булган структур бүлекчәләренең башка органнары составына керергә.

7. Муниципаль вазыйфаларны биләүче затлар тарафыннан бирелгән керемнәр, чыгымнар, милек һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләр турында белешмәләр жирле үзидарә органнарының рәсми сайтларында «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә урнаштырыла һәм (яисә) массакүләм мәгълүмат чараларына муниципаль хокукый актлар белән билгеләнә торган тәртиптә бастырып чыгару өчен бирелә.

Депутат тарафыннан керемнәре, чыгымнары, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре турында Россия Федерациясе законнары нигезендә тапшырыла торган белешмәләренең дөреслеген һәм тулылыгын тикшерү Татарстан Республикасы Президенты карары буенча Татарстан Республикасы законы белән билгеләнгән тәртиптә үткәрелә

«Коррупциягә каршы көрәш турында» 2008 елның 25 декабрендәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон, «дәүләт Вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен тикшереп торы турында» 2012 елның 3 декабрендәге 230-ФЗ номерлы федераль закон, «аерым категорияләрдәге затларның счетларын (кертәменнән) ачуны һәм саклауны тыю турында» 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы федераль закон, чит ил банкларында кулдагы акчалар һәм кыйммәтле әйберләр саклауны, Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил финанс инструментларына ия булу һәм (яки) алардан файдалану») Татарстан Республикасы Президенты

депутат вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату турында гариза белән жирлек советына яисә судка мөрәжәгать итә.

Татарстан Республикасы Президенты авыл жирлеге Советы депутаты вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату турында гариза белән мөрәжәгать иткән очракта, вәкаләтләрне вакытыннан алда туктату өчен нигез барлыкка килү көне булып, әлеге гариза кергән көн санала.

8. Депутат, жирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи заты, муниципаль вазыйфа биләгән башка зат "коррупциягә каршы көрәш турында" 2008 елның 25 декабрәндәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон һәм башка федераль законнар белән билгеләнгән бурычларны үтәргә тиеш. Депутат, жирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи заты, муниципаль вазыйфа биләгән башка затның вәкаләтләре 2008 елның 25 декабрәндәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон, "Коррупциягә каршы көрәш турында" 2012 елның 3 декабрәндәге 230-ФЗ номерлы Федераль закон, "дәүләт Вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен тикшереп тору турында" 2012 елның 3 декабрәндәге 230-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләрне, тыюларны, бурычларны үтәмәгән очракта туктатыла", 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә "аерым категория затларның счетларын (кертәмнәре) ачуны һәм ия булуны тыю, Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында кулдагы акча һәм кыйммәтле әйберләр саклауны, чит ил финанс инструментларынан файдалануны һәм (яки) аларны куллануны тыю турында.

31 Статья. Жирлек Советы депутаты сайлаучылар белән үзара мөнәсәбәтләр

1. Жирлек Советы депутаты сайлаучылар, шулай ук аның сайлау округы территориясендә урнашкан предприятие, оешмалар, дәүләт һәм башка органнар коллективлары белән элемтәдә тора.

2. Авыл жирлеге Советы депутаты сайлаучылар алдында җаваплы һәм аларга хисап тотат.

3. Авыл жирлеге Советы депутаты сайлаучылар алдында үз эшләре турында елга бер тапкырдан да ким булмаган хисап тотат, аларны жирлек советы эше турында даими хәбәр итә, шулай ук айга бер тапкырдан да ким булмаган санда сайлаучыларны кабул итә.

4. Жирлек Советы депутаты жирлек халкының законлы хокукларын, ирекләрен һәм мәнфәгатьләрен тәмин итү буенча законнарда каралган чаралар күрергә, шул исәптән алардан кергән тәкъдимнәренә, гаризаларны, шикаятьләренә карарга, андагы мәсьәләләренә дәрәс һәм вакытында хәл итәргә тиеш.

32 Статья. Яңа сайланган жирлек Советы эшен оештыру

1. Яңа чакырылыш авыл жирлеге Советы беренче утырышка жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә өчтән икесе сайланганнан соң ун көннән дә соңга калмыйча җыела. Сайлаулардан соң беренче утырыш авыл жирлеге башлыгы тарафыннан чакырыла, ә ул булмаганда - жирлек сайлау комиссиясе тарафыннан чакырыла.

2. Сайлаулардан соң беренче утырышны жирлек советының яңа башлығы сайланганчы жирлек Советы депутаты ача һәм алып бара.

33 Статъя. Жирлек Советы Компетенциясе

1. Жирлек Советы компетенциясендә:

- 1) жирлек уставын кабул итү һәм аңа үзгәрешләр кертү;
- 2) законнар нигезендә жирлек территориясендә гомуми үз-үзенне тоту кагыйдэләрен билгеләү;
- 3) жирлек бюджетын раслау һәм аның үтәләше турындагы хисапны раслау;
- 4) жирле салымнарны һәм жыемнарны билгеләү, үзгәртү һәм юкка чыгару, салымнар һәм жыемнар турында Россия Федерациясе законнары нигезендә аларны түләү буенча ташламалар бирү;
- 5) жирлекнең социаль-икътисади үсеш стратегиясен раслау;
- 5.1) Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасының Социаль-икътисади үсеш приоритетлары һәм максатлары белән килешенгән муниципаль идарә итү һәм жирлекнең социаль-икътисади үсешенә озақ сроклы максатларын һәм бурычларын билгеләү;
- 5.2) жирле үзидарә органнары вәкаләтләренә кертелгән мәсьәләләр буенча стратегик планлаштыру документларын эшләү, карау, раслау (хуплау) ;
- 5.3) жирле үзидарә органнары тарафыннан расланган (хупланган) стратегик планлаштыру документларын тормышка ашыруны мониторинглау һәм контрольдә тоту;
- 5.4) федераль законнар һәм муниципаль норматив хокукый актлар белән билгеләнгән стратегик планлаштыру өлкәсендә башка вәкаләтләр;
- б) жирлекнең социаль инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын һәм транспорт инфраструктурасын раслау;
- 7) жирлекнең чикләрен үзгәртү турында инициативаны тәкъдим итү;
- 8) жирлек Советына депутатлар сайлауларын билгеләү һәм жирлек Советына депутатлар сайлау буенча сайлау округлары схемасын раслау;
- 9) жирле референдум билгеләү;
- 10) жирлек башлығын сайлау;
- 11) жирлек башлығы урынбасарын сайлау;
- 12) жирлек Советы депутатлары арасыннан муниципаль район Советына вәкил сайлау;
- 13) жирлек башкарма комитеты структурасын раслау, аның хезмәткәрләренә чик санын билгеләү;
- 14) жирлек сайлау комиссиясе әгъзаларын билгеләү;
- 15) жирлекнең чикләрен үзгәртү, үзгәртеп кору, жирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү мәсьәләләре буенча тавыш бирүне билгеләү;
- 16) Татарстан Республикасы Дәүләт Советында Закон чыгару инициативасы хокукын гамәлгә ашыру;
- 17) жирлекнең муниципаль милкендә булган мөлкәт белән идарә итү һәм эш итү тәртибен, шул исәптән аны федераль законнар нигезендә хосусыйлаштыру тәртибен һәм шартларын билгеләү; жирлек Советы тарафыннан килештереп яки расланганнан соң кире кайтару гамәлгә ашырыла торган муниципаль мөлкәт төрләре исемлеген билгеләү;

- 18) муниципаль предприятиеләрне төзү, үзгәртеп кору һәм бетерү турында карарлар кабул итү тәртибен, шулай ук федераль законнарда каралган очраклардан тыш, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр хезмәтләренә тарифларны билгеләү тәртибен билгеләү;
- 19) жирлекнең муниципальара хезмәттәшлек оешмаларында катнашу тәртибен билгеләү;
- 20) жирле үзидарә органнары эшчәнлеген матди-техник һәм оештыру ягыннан тәмин итү тәртибен билгеләү;
- 21) жирлекнең Ревизия комиссиясе формалаштыру;
- 22) жирлек башлыкларын отставкага жиберү турында Карар кабул итү;
- 23) жирле үзидарә органнары һәм жирлек жирле үзидарә вазыйфай затлары тарафыннан жирле эһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү вәкаләтләрен башкаруны контрольдә тоту;
- 24) жирлек территориясен төзекләндерү һәм карап тоту кагыйдәләрен раслау;
- 25) жирлекнең территориаль планлаштыру документларын, жирлекнең шәһәр төзелешен проектлаштыру буенча жирле нормативларны, жирлек территориясендә жирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләрен, Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы нигезендә башка шәһәр төзелеше документларын раслау;
- 26) жирлек территориясендә урамнарга һәм башка торак пунктларга исем бирү һәм исемнәрен үзгәртү мәсьәләләрен хәл итү;
- 27) гадәттән тыш хәлләрне бетерү өчен жирле резервларны финанс һәм матди ресурслар булдыру һәм куллану тәртибен билгеләү;
- 28) муниципаль махсулаштырылган торак фондының торак урыннарын бирү тәртибен билгеләү;
- 29) жирлек бюджетыннан территориаль ижтимагый үзидарә органнарына кирәкле акчалар бирү шартларын һәм тәртибен билгеләү;
- 30) жирлек бюджетыннан территориаль ижтимагый үзидарә органнарына кирәкле акчалар бирү шартларын һәм тәртибен билгеләү;
- 31) автоном коммерцияле булмаган оешмалар һәм фондлар рәвешендә коммерцияле булмаган оешмалар төзү турында карарлар кабул итү;
- 32) үз массакүләм мәгълүмат чараларын оештыру;
- 33) жирлек Уставына һәм жирлек Советы карарларына аңлатма бирү;
- 34) үз эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча жирлек Советы Регламентын һәм башка карарларны кабул итү;
- 35) жирлек Советы Аппараты турында нигезләмәне раслау;
- 36) хәрби идарә органнары белән үзара хезмәттәшлектә үз компетенциясе кысаларында авыл жирлегенә территориясендә оборона өлкәсендәге законнарның үтәлешен тәмин итү;
- 37) эшчәнлекләре күрсәтелгән органнар эшчәнлегенә белән бәйле яки аларны алып бару өлкәсендә булган Совет, Башкарма комитет һәм оешмаларның мобилизация эзерлегенә һәм мобилизациясе белән тәмин итү, тәмин итү һәм житәкчелек итү;
- 38) жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфай затлары, жирле үзидарәнең сайланулы органнары эгъзалары, жирлек Советы депутатлары, муниципаль хезмәткәрләр һәм муниципаль учреждениеләр хезмәткәрләре һөнәри белем бирүне һәм өстәмә һөнәри белем бирүне оештыру;
- 39) федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән жирлекләренә вәкилләкле органнары карамагына, шулай ук әлегә устав белән жирлек Советы компетенциясенә кертелгән башка вәкаләтләр.

2. Жирлек советы авыл жирлеге башлыгының аның эшчәнлеге, жирлек башкарма комитеты һәм жирлек башлыгы карамагындагы башка жирле үзидарә органнары эшчәнлеге нәтижеләре, шул исәптән жирлек Советы куйган мәсьәләләрне хәл итү турындагы еллык отчетларын тыңлай.

34 Статья. Жирлек советының эш тәртибе

1. Жирлек советының эш тәртибе әлеге Устав һәм жирлек Советы Регламенты белән билгеләнә.
2. Жирлек советы эшенең төп формасы булып аның утырышлары тора, аларда жирлек Советы компетенциясенә караган мәсьәләләр хәл ителә.
3. Сайланган депутатлар саныннан 50 проценттан да ким булмаган санда булса, жирлек Советы утырышлары дәрәс санала.
4. Жирлек советының чираттагы утырышлары кирәк булганда, әмма өч айга кимендә бер тапкыр уздырыла. Чираттан тыш утырышлар жирлек башлыгы яисә депутатлар төркеме инициативасы буенча, жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә өчтән бер чакырыла.
5. Совет утырышлары жирлек башлыгы тарафыннан чакырыла. Авыл жирлеге Советы депутатлары һәм чакырылган затлар чираттагы утырышның вакыты, урыны һәм көн тәртибе турында биш көннән дә соңга калмыйча хәбәр ителә, ә чираттан тыш утырыш - аны үткәргүгә кадәр бер көннән дә соңга калмыйча.
6. Жирлек Советы утырышлары ачыктан-ачык һәм ачык үткәрелә. Советның ачык утырышларында жирлекнең теләсә кайсы кешесе катнашырга хокуклы. Регламентта каралган очракларда жирлек Советы бары тик жирлек Советына чакырылган затлар, шулай ук утырышта закон нигезендә катнашырга хокуклы затлар гына катнаша ала торган ябык утырыш үткәрү турында Карар кабул итәргә хокуклы.
7. Жирлек Советының һәр утырышында утырыш беркетмәсе алып барыла. Утырыш беркетмәсенә утырышны үткәрү датасы, урыны һәм вакыты турында мәгълүматлар кертелә, карала торган барлык мәсьәләләр күчәрелә һәм кабул ителгән барлык карарлар да тавыш бирү нәтижеләрен күрсәтеп теркәлә. Жирлек советы утырышы беркетмәсенә кул куйганнан соң, жирлек башлыгы аның белән жирлекнең һәр кешесе таныша ала.
8. Жирлек Советы утырышларында һәр депутат бер тавышка ия. Жирлек Советы депутаты тавыш бирү хокукын шәхсән гәмәлгә ашыра. Жирлек Советы утырышларында тавыш бирү ачык (шул исәптән эзләнүчән) һәм яшерен булырга мөмкин. Тавыш бирүнең һәр төрен куллану очраклары әлеге Устав, жирлек Советы Регламенты белән билгеләнә.

35 Статья. Жирлек Советы эшчәнлеген оештыру

1. Жирлек Советы эшчәнлеген оештыруны жирлек башлыгы башкара.
2. Жирлек Советы Регламенты нигезендә, жирлек Советы компетенциясенә кертелгән мәсьәләләрне алдан карау һәм эзерләү өчен депутатлар арасынан, авыл жирлеге башлыгының тыш, даими яки вакытлы комиссияләр (яисә) барлыкка килергә мөмкин, әлеге мәсьәләләрне эзерләү өчен җаваплы депутатлар жирлек советы эшчәнлегенең төп юнәлешләре буенча билгеләнә ала. Депутат ике даими комиссиядә дә эшләргә хокуклы.

3. Аны хэл итү буенча жирлек Советы каршында депутатлар, жирлек башкарма комитеты, ижтимагый берләшмэләр, оешма һәм предприятие вәкилләре, белгечләр, экспертлар һәм жирлек халкы составындагы эшче, эксперт һәм башка киңәшмә төркемнәре төзелә ала.

36 Статъя. Жирлек Советы тарафыннан контроль функцияләрен тормышка ашыру

1. Жирлек советы жирлек территориясендә әлеге Уставның, жирлек Советы тарафыннан кабул ителә торган норматив хокукый актларның, жирлек бюджетының үтәлешен, бюджеттан тыш фондлардан файдалануны, жирлекнең үсеш программаларын куллануны, жирлекнең башкарма комитеты эшчәнлеген контрольдә тотта.

2. Жирлек жирле үзидарә органнары һәм аларның вазыйфаи затлары тарафыннан законнарны, әлеге Уставны һәм башка муниципаль норматив хокукый актларны бозу фактлары ачыкланган очракта, жирлек Советы карары белән, жирлек башлыгы депутатлар арасыннан әлеге фактларны тикшерү өчен вакытлыча контроль комиссияләр барлыкка килергә мөмкин.

3. Законнар нигезендә жирлек Советы, жирлек башлыгы инициативасы белән жирлек бюджеты акчаларын максатчан файдалану, муниципаль милекне куллану нәтижәләгә буенча тикшерүләр (ревизияләр) үткәрелә ала. Күрсәтелгән контроль һәм экспертиза-аналитика чараларын үткөрү тәртибе жирлекнең ревизия комиссиясе турындагы Нигезләмә белән билгеләнә.

4. Авыл жирлегә башкарма комитеты, предприятие, учреждениеләр, оешмалар, вазыйфаи затлар, территориаль ижтимагый үзидарә органнары, әгәр законда башкача билгеләнмәгән булса, жирлек Советы мөрәжәгатә, аның контроль комиссияләре, жирлек Советы депутаты тарафыннан соратып алына торган мәгълүматны жирлек Советы карамагына караган мәсьәләләр буенча бирергә, ә законнарны, муниципаль норматив хокукый актларны бозган очракта, закон бозуларны бетерү һәм гаепле затларны җаваплылыкка тарту өчен кичекмәстән чаралар күрергә тиеш.

5. Жирлек советы авыл жирлегә башлыгының аның эшчәнлегә, жирлек башкарма комитеты һәм башка ведомство карамагындагы жирле үзидарә органнары эшчәнлегә нәтижәләре, шул исәптән жирлек Советы тарафыннан куелган мәсьәләләргә хэл итү турындагы еллык отчетларын тыңлый.

6. Контроль функцияләрен тормышка ашырып, жирлек советы авыл жирлегә Башкарма комитетының финанс-хужалык һәм башкару-боеру эшчәнлегенә тыкшынырга хокуклы түгел.

37 Статъя. Муниципаль район Советына авыл жирлегә вәкилен сайлау

1. Авыл жирлегә вәкиле Спас муниципаль районы Советына депутатлар арасыннан яшерен тавыш бирү юлы белән сайлана.

2. Жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан яртысыннан артыгы тавыш биргән кандидат сайланган дип санала.

38 Статъя. Жирлек Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату

1. Жирлек Советының вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылырга мөмкин:

- 1) жирлек Советы тарафыннан үз-үзен таркату турында Карар кабул итү;
  - 2) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында » 2003 елның 6 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 73 статьясында каралган тәртиптә һәм нигезләр буенча жирлек Советының роспускасы»;
  - 3) әлеге составның жирлек Советы депутатларының, шул исәптән депутатлар үз вәкаләтләрен туктатуга бәйлә рәвештә, хокуксыз булуы турында Татарстан Республикасы Югары суды карары үз көченә керү хакында;
  - 4) жирлекне законнар нигезендә, шулай ук жирлек бетерелгәндә үзгәртеп корулар;
  - 5) жирлек чикләрен үзгәртү нәтижәсендә килеп чыккан 25 проценттан артык сайлаучылар санын арттыру.
  - 6) гражданнарның турыдан-туры белдерүләре юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен таләп ителә торган муниципаль хокукый актны бастырып чыгару вакытын бозу.
2. Жирлек Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату аның депутатлары вәкаләтләрен вакытыннан алда туктатуга китерә.
3. Жирлек Советы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, вакытыннан алда сайлаулар федераль законда билгеләнгән срокларда үткәрелә.

39 Статья. Жирлек советының үз-үзен таркату турында Карар кабул итү тәртибе

1. Жирлек советының үз-үзен таркату турындагы карар жирлек башлыгы яки жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә яртысы күләмендә депутатлар төркеме инициативасы белән кабул ителергә мөмкин.
2. Самороспуск турында Карар кабул итү инициативасы күрсәтелергә мөмкин түгел:
  - 1) жирлек Советы сайланганнан соң беренче ел дәвамында;
  - 2) жирлек бюджетын кабул итү һәм аның үтәләше турындагы хисапны раслау чорында;
  - 3) жирлек башлыгын чакыртып алу яки аның вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта.
3. Жирлек советының үз-үзен таркату турындагы язма тәкъдим үз-үзен таркату мотивларын үз эченә алырга тиеш, шулай ук аңа үз-үзен таркату сәбәпләрен нигезли торган башка материаллар теркәлә ала.
4. Депутатлардан үз-үзен таркату турындагы мәсьәләне алдан карау өчен жирлек Советы карары белән комиссия төзелә. Жирлек советы яки авыл жирлегә башлыгы карары буенча жирлек советының үз-үзен таркату турындагы мәсьәлә гавами тыңлауларга чыгарылырга мөмкин.
5. Авыл жирлегә Советының үз-үзен таркату турындагы мәсьәләне карап тикшерүнең дәвамлылыгы жирлек Советы депутатлары һәм жирлек халкы тарафыннан үз-үзен таркату инициативасының барлык шартлары һәм нигезләүләре турында һәрьяклап һәм объектив фикер алышу мөмкинлеген гарантияләргә тиеш. Самороспуск турында карар үз-үзен таркату турында инициатива тәкъдим ителгән көннән соң ике ай узгач кабул ителергә мөмкин.
6. Жирлек советының үз-үзен таркату турындагы карар яшерен тавыш бирү юлы белән жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан өчтән икесе тавышы белән кабул ителә.

7. Үз-үзен таркату турында кабат инициатива жирлек Советы тарафыннан кире кагылган очракта үз-үзен таркату турында мәсьәлә буенча тавыш биргән көннән бер елдан да иртәрәк күрсәтелергә мөмкин.

40 Статья. Жирлек Советы депутаты вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату

1. Жирлек Советы депутаты вәкаләтләре вакытыннан алда туктатыла очракта:

1) үлем;

2) үз теләге белән отставкага китүләр;

3) суд тарафыннан хокуктан файдалануга сәләтсез яисә чикләнгән эшкә сәләтсез дип тану;

4) суд тарафыннан вафат булган дип танылу яисә белдерүнең билгесез;

5) суд гаепләү карарының законлы көченә керүе;

6) даими яшәү урынына Россия Федерациясеннән читкә чыгу;

7) Россия Федерациясе гражданлыгы туктату, чит ил дәүләте гражданлыгы туктату - Россия Федерациясе халыкара шартнамәсендә катнашучы, аның нигезендә чит ил гражданы жирле үзидарә органнарына сайланырга, чит ил дәүләт гражданын сатып алырга яисә аларга яшәү төрен яисә Россия Федерациясенең халыкара килешүе катнашучысы булмаган чит ил дәүләте территориясендә даими яшәү хокукын раслаучы башка документ алырга хокукы, аның нигезендә чит ил гражданы, чит ил дәүләте гражданлыгы булган Россия Федерациясе гражданы, жирле үзидарә органнарына сайланырга хокукы;

8) сайлаучылар тарафыннан бәяләмә;

9) жирлек Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату;

10) хәрби хезмәткә яисә аны альтернатив граждан хезмәтенә алмаштыручы юнәлешләргә чакыру;

11) федераль законнарда билгеләнгән башка очракларда.

2. Үз вәкаләтләрен даими нигездә гамәлгә ашыручы депутатның вәкаләтләре «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләренә үтәмәгәндә вакытыннан алда туктатыла.

3. Әлеге статьяның 1 өлешендәге 1-8, 10 һәм 12 пунктларында күрсәтелгән очракларда жирлек Советы депутаты вәкаләтләрен туктату турындагы карар, вәкаләтләренә вакытыннан алда туктату өчен нигез барлыкка килгән көннән 30 көннән дә соңга калмыйча, ә әгәр бу нигез жирлек Советы утырышлары арасында барлыкка килгән очракта – мондый нигез барлыкка килгән көннән өч айдан да соңга калмыйча жирлек Советы тарафыннан кабул ителә.

4 әлеге статьяның 1 өлешендәге 9 пунктында каралган очракта жирлек Советы депутаты вәкаләтләре жирлек Советы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган көннән туктатыла.

5. Жирлек Советы депутаты вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, депутатның өстәмә сайлаулары федераль закон, Татарстан Республикасы Сайлау кодексы нигезендә билгеләнә.

IV бүлек. ЖИРЛЕК БАШЛЫГЫ

41 Статья. Жирлек башлыгы-жирлекнең югары вазыйфаи заты

1. Жирлек башлыгы жирлекнең ин югары вазыйфаи заты булып тора.
2. Жирлек башлыгы жирлек Советы тарафыннан сайлана һәм аның рәисе булып тора.
3. Татарстан Республикасы Спас муниципаль районы Кузнечиха авыл жирлеге башлыгы вазыйфасының рәсми исеме.
4. Жирлек башлыгы вазыйфасы буенча Спас муниципаль районы Кузнечиха авыл жирлеге Советы депутаты булып тора.
5. Авыл жирлеге башлыгы бер үк вакытта жирлек советын һәм жирлекнең башкарма комитетын житәкли.

42 Статья. Жирлек башлыгын сайлау тәртибе

1. Авыл жирлеге башлыгы яңа сайланган Советның беренче утырышында жирлек Советы депутатлары арасыннан яшерен тавыш бирү юлы белән сайлана. Авыл жирлеге башлыгын сайлау жирлек Советы депутатлары тәкъдим иткән кандидатлар арасыннан, шул исәптән жирлек халкы, жәмәгать берләшмәләре тәкъдимнәре нигезендә башкарыла.
2. Жирлек Советы депутаты, әгәр аны сайлау өчен жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан яртысыннан артырагы тавыш бирсә, сайланган жирлек башлыгы булып санала.

43 Статья. Жирлек Башлыгы Статусы

1. Жирлек башлыгы даими нигездә эшли.
2. Спас муниципаль район Советында даими рәвештә алыштырыла торган жирлек башлыгы вазыйфасына сайланган очракта, ул жирлек башлыгы вәкаләтләрен азат ителмәгән нигездә башкара.
3. Жирлек башлыгы үз эшчәнлекләрендә жирлек халкына һәм жирлек советына федераль закон һәм әлеге Устав нигезендә контрольгә алынды һәм хисап тотты.
4. Жирлек башлыгы жирлек халкы һәм жирлек Советы алдында үзләренең эш нәтижәләре, шул исәптән жирлек Советы куйган мәсьәләләргә хәл итү турында елга бер тапкыр хисап тота.
5. Жирлек башлыгы «коррупциягә каршы көрәш турында» 2008 елның 25 декабрдәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон, «дәүләт Вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнары аларның керемнәренә туры килүен тикшереп торы турында» 2012 елның 3 декабрдәге 230-ФЗ номерлы федераль закон, «аерым категорияләрдәге затларның счетларын (керемнәр) ачуны һәм ия булуны тыю турында» 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы федераль закон, чит ил банкларында акча һәм кыйммәтле әйберләр сакларга, Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан, чит ил финанс инструментларына ия булу һәм (яки) алардан файдалану».

44 Статья. Жирлек Башлыгы Вәкаләтләре

1. Жирлек Башлыгы:
  - 1) жирлек исемнән башка муниципаль берәмлекләргә жирле үзидарә органнары, дәүләт хакимияте органнары, гражданныр һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләрдә катнаша, ышанычсыз жирлек исемнән эш итә;

- 2) жирлек Советы эшен оештыра, Жирлек советы утырышларын чакыра һәм аларга рәислек итә;
- 3) әлеге устав белән билгеләнгән тәртиптә жирлек Советы кабул иткән хокукый актларга имза сала һәм халыкка житкерә;
- 4) жирлек Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча үз вәкаләтләре чикләрендә хокукый актлар чыгара;
- 5) жирлек Советы эшендә хәбәрдарлыкны тәмин итү һәм жәмәгатьчелек фикерен исәпкә алу буенча чаралар күрә;
- 6) гражданның кабул итүне, аларның мөрәжәгатьләрен, гаризаларын һәм шикәятләрен карауны оештыра;
- 7) жирлек Советы сессияләре беркетмәләрен имзалый;
- 8) жирлек Советы аппараты эше белән житәкчелек итә;
- 9) жирлек Советының контроль вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны координацияли;
- 10) үз вәкаләтләре чикләрендә расланган бюджет нигезендә жирлек чаралары белән эш итә; Жирлек советы эшчәнлеген тәмин итү һәм карап тоту өчен жирлек бюджетында каралган чыгымнар буенча акча бүлүче булып тора;
- 11) гражданның турыдан-туры ихтыяр белдерүләре юлы белән кабул ителгән карарны тормышка ашыру буенча жирлек советының хокукый акты кабул итүне законнар һәм әлеге Устав нигезендә оештыра;
- 12) жирлек жирле үзидарә органнарының федераль башкарма хакимият органнарының территориаль органнары, жирлек территориясендә эшләүче башка федераль органнар белән кирәкле хезмәттәшлеген тәмин итә;
- 13) жирлек исемнән икътисадый һәм социаль-мәдәни өлкәләрдә хезмәттәшлек турында дәүләт хахимияте органнары, башка муниципаль берәмлекләренң жирле үзидарә органнары белән килешүләр һәм килешүләр төзи, Татарстан Республикасы дәүләт хахимияте органнары белән үзара хезмәттәшлек итү һәм эшчәнлекне координацияләү турында килешүләр төзи;
- 14) жирле үзидарә органнары тарафыннан жирле әһәмияттәге мәсьәләләрен һәм федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны тәмин итә;
- 15) жирлек Башкарма комитетының шәхси идарә итү принципларында эшчәнлеген белән житәкчелек итә һәм үз компетенциясенә кергән жирлекнең башкарма комитеты тарафыннан үз вәкаләтләрен үтәү өчен шәхси жаваплылык тота;
- 16) жирлекнең башкарма комитетын жирлек Советы, жирлекнең башка жирле үзидарә органнары һәм башка муниципаль берәмлекләренң, дәүләт хахимияте органнары, гражданны һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләрдә тәкъдим итә;
- 17) жирлек Советы каравына жирлек бюджеты проектларын һәм аның үтәлеше турындагы хисапларны тәкъдим итә;
- 18) жирлек Советы каравына жирлекнең комплекслы социаль-икътисадый үсеше планнары һәм программалары проектларын һәм аларның үтәлеше турында хисапларны тәкъдим итә;
- 19) жирлек Советына раслауга Башкарма комитет структурасы проектын кертә, жирлек Башкарма комитетының хезмәткәрләр саны һәм хезмәткә түләү фонды тарафыннан билгеләнгән структурага туры китереп штат расписаниесен раслай;
- 20) жирлек Башкарма комитетының муниципаль хезмәткәрләрен һәм башка хезмәткәрләрен вазыйфага билгели һәм вазыйфадан азат итә, аларның эшчәнлеген

контрольдә тотә, аларга кызыксындыру һәм дисциплинар жаваплылык чаралары куллана;

21) жирлек башкарма комитеты тарафыннан федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны тәэмин итә, аларны үтәү өчен шәхси жавап тотә; тиешле законнар нигезендә һәм үтәү йөзеннән тапшырылган дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга бәйлә мәсьәләләр буенча хокукый актлар чыгара;

22) жирлек башкарма комитеты компетенциясенә кертелгән жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча хокукый актлар, шулай ук жирлек Башкарма комитетының эшен оештыру мәсьәләләре буенча хокукый актлар бастырып чыгара;

23) жирлек Советына үзенә эшчәнлегә һәм эшчәнлегә турында отчет тәкъдим итә;

24) халыкка даими рәвештә жирлек башкарма комитеты эшчәнлегә турында хәбәр итә, гражданны кабул итүне оештыра, айга бер тапкырдан да ким булмаган гражданны кабул итә, гражданның тәкъдимнән, гаризаларын һәм шикаятьләрен карый, алар буенча карарлар кабул итә;

25) жирлекнең дәүләт һәм башка органнарында мәнфәгатьләрен тәэмин итү һәм яклау буенча чаралар күрә, жирлек башкарма комитеты исеменнән судка гариза бирә, ышанычнамә бирә;

26) федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән жирлек башлыклары карамагына кертелгән башка вәкаләтләренә, шулай ук әлегә Устав, жирлек Советы карарлары белән жирлек башлығы компетенциясенә караган башка вәкаләтләренә гамәлгә ашыра.

45 Статья. Жирлек башлығы урынбасары

1. Авыл жирлегә башлығы тәкъдиме белән депутатлар арасыннан жирлек башлығы урынбасары сайлана.

2. Авыл жирлегә башлығы урынбасары, әгәр жирлек Советы тавыш бирүнең башка тәртибен билгеләмәсә, яшерен тавыш бирү юлы белән сайлана.

3. Жирлек Советы депутаты, әгәр аны сайлау өчен жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан яртысыннан артыграгы тавыш бирсә, жирлек башлығының сайланган урынбасары булып санала.

4. Жирлек башлығы урынбасары вазыйфаларны жирлек Советы Регламентында билгеләнгән бурычларны бүлүгә туры китереп башкара, жирлек башлығы йөкләмәсен үти, ә вакытлыча булмаган очракта (авыру яисә отпуск белән бәйлә рәвештә), яисә үз бурычларын үтәү яисә вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылмаса, жирлек башлығы вазыйфаларын башкара.

5. Жирлек башлығы урынбасары әлегә Уставның 43 статьясындагы 2 пунктында күрсәтелгән очрактан тыш, азат ителмәгән нигездә үз вәкаләтләрен гамәлгә ашыра.

6. Жирлек башлығы урынбасарының вәкаләтләре әлегә Уставның 39 статьясында каралган нигезләр буенча вакытыннан алда туктатыла.

7. Авыл жирлегә башлығы урынбасары теләсә кайсы вакытта жирлек башлығы инициативасы буенча кабул ителгән яки жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә өчтән бер өлешә күләмендә депутатлар төркеме таләбе буенча жирлек Советы карары буенча да вазифадан чакырылырга мөмкин. Жирлек башлығы урынбасарын чакыртып алу турындагы карар жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан күпчелек тавыш белән кабул ителә.

ЯндексПереводчик

Мәкалә 46. Жирлек башлыгы вәкаләтләрән вакытыннан алда туктату

1. Жирлек башлыгының вәкаләтләрә вакытыннан алда туктатыла очракта:

- 1) үлем;
- 2) үз теләге белән отставкага китүләр;
- 3) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында » 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 74.1 статьясы нигезендә отставкага жибәрү»;
- 4) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында » 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 74 статьясы нигезендә вазыйфасыннан читләштерү»;
- 5) суд тарафыннан хокуктан файдалануга сәләтсез яисә чикләнгән эшкә сәләтсез дип тану;
- 6) суд тарафыннан вафат булган дип танылу;
- 7) аның законлы көченә керүе суд гаепләү карары;
- 8) даими яшәү урынына Россия Федерациясеннән читкә чыгу;
- 9) Россия Федерациясе гражданлыгы туктату, чит ил дәүләте гражданлыгы туктату – Россия Федерациясе халыкара шартнамәсендә катнашучы, аның нигезендә чит ил гражданы жирле үзидарә органнарына сайланырга, чит ил дәүләт гражданын сатып алырга яисә аларга яшәү төрен яисә Россия Федерациясенә халыкара килешүе катнашучысы булмаган чит ил дәүләте территориясендә даими яшәү хокукын раслаучы башка документ алырга хокукы, аның нигезендә чит ил гражданы, чит ил дәүләте гражданлыгы булган Россия Федерациясе гражданы, жирле үзидарә органнарына сайланырга хокукы;
- 10) сайлаучылар тарафыннан бәяләмә;
- 11) сәләмәтлеге торышы буенча суд тәртибендә билгеләнгән чыдамлык жирлек башлыгы вәкаләтләрән гамәлгә ашыра алмаулары;
- 12) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 13 статьясы нигезендә, шулай ук жирлек бетерелгәндә авыл жирлеген үзгәртеп кору;
- 13) шәһәр округы белән берләшүгә бәйлә рәвештә муниципаль берәмлек статусын югалткан;
- 14) жирлек чикләрен үзгәртү яки муниципаль берәмлек белән жирлек берләшүе нәтижәсендә барлыкка килгән сайлаучыларның санын 25 проценттан артыгракка арттыру;
- 15) гражданнарның турыдан - туры белдерүләре юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен таләп ителә торган муниципаль хокукый актны бастырып чыгару вакытын бозу;
- 16) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында » 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон һәм башка федераль законнар белән билгеләнгән чикләүләргә үтәми.
- 17) жирлек башлыгының вәкаләтләрә, шулай ук, Россия Федерациясе пре-зиденты ышанычын югалтуга бәйлә рәвештә, вакытыннан алда туктатыла:
  - 1) жирлек башлыгы, аның ире һәм балигы булмаган балалар тарафыннан "аерым категория затларның счетларын (кертәмләр) ачуны һәм булдыруны тыю турында" Федераль закон белән билгеләнгән тыюны үтәмләр, Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында кулдагы акчалар һәм

кыйммәтле әйберләр сакларга, чит ил финанс инструментларыннан файдаланырга һәм (яки) файдаланырга";

2) муниципаль сайлауларда сайланган жирлек башлыгына карата Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (кертәмләр), акча һәм кыйммәтле әйберләргә саклау, чит ил финанс инструментларына ия булу һәм (яки) файдалану фактларын билгеләү, күрсәтелгән затлар муниципаль район башлыгын, шәһәр округы башлыгын сайлауда кандидатлар сыйфатында теркәлгән чорда

2. Авыл жирлегә башлыгының әлегә статьяның 1-11, 15 һәм 16-чәк пунктларында күрсәтелгән нигезләр буенча вәкәләтләргә вакытыннан алда туктатылган очракта, жирлекнең яна башлыгын сайлау жирлек Советының якындагы утырышында гәмәлгә ашырыла.

3. Әгәр жирлек башлыгы вәкәләтләргә вакытыннан алда алты айдан да ким булмаган вакыт эчендә туктатылса, жирлек Советы карары буенча яна башлык сайлау үткәрелергә мөмкин.

Жирлек башлыгы V. башкарма комитеты

47 Статья. Авыл жирлегә башкарма комитеты-жирле үзидарә башкарма-боеру органы

1. Авыл жирлегә башкарма комитеты жирлекнең башкарма-боеру органы булып тора.

2. Авыл жирлегә башкарма комитетының рәсми исеме - Татарстан Республикасы Спас муниципаль районы Кузнечиха авыл жирлегә башкарма комитеты.

3. Авыл жирлегә башкарма комитеты жирлек Советына хисап тотты һәм контрольдә тотты.

4. Авыл жирлегә башкарма комитеты мөһере, исеме язылган бланклары, шулай ук гражданлык хәле актларын дәүләт теркәвенә алу вәкәләтләрен гәмәлгә ашыру өчен Россия Федерациясе гербы сурәтләнгән түгәрәк мөһере бар.

5. Жирлек башкарма комитеты эшчәнлеген тәэмин итү чыгымнары жирлек бюджетында Россия Федерациясе бюджетлары чыгымнары классификациясе нигезендә аерым юл белән карала.

48 Статья. Жирлек башкарма комитеты структурасы

1. Жирлек башкарма комитетының структурасы жирлек башлыгы тәкъдиме буенча жирлек Советы тарафыннан раслана.

2. Авыл жирлегә башкарма комитеты структурасына Башкарма комитет житәкчесе - Жирлек башлыгы, авыл жирлегә башкарма комитеты Секретаре, жирлек башкарма комитетының башка вазыйфаи затлары керә.

49 Статья. Жирлек башкарма комитеты вәкәләтләргә

. Авыл жирлегә башкарма комитеты:

1) планлаштыру, бюджет, финанслар һәм исәпкә алу өлкәсендә:

- жирлек бюджеты проектын төзи, жирлекнең комплекслы социаль-икътисади үсеш программасын һәм планнарын раслай;

- жирлек бюджетының үтөлешен тээмин итә, жирлекнең комплекслы социаль-икътисади үсеше программаларының һәм планнарының үтөлешен оештыра;

- жирлек бюджетының үтөлеше турында хисап, жирлекнең комплекслы социаль-икътисади үсеш программаларының һәм планнарының үтөлеше турында хисап әзерли;

- жирлекнең икътисад һәм социаль өлкә торышын характерлаучы статистик күрсәткечләр жыюны оештыра һәм күрсәтелгән мәгълүматларны закон белән билгеләнгән тәртиптә дәүләт хакимияте органнарына тәкъдим итә;

2) муниципаль милек белән идарә итү өлкәсендә, жирлек территориясендә предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар белән үзара мөнәсәбәтләр:

- жирлекнең муниципаль милектә булган милек белән идарә итә, муниципаль милек объектларын булдыру, сатып алу, файдалану, эш белән тээмин итү һәм арендау буенча мәсьәләләрне хәл итә;

- жирлек Советы карары белән билгеләнгән очракларда, жирлек Советының килештерүенә (раславына) муниципаль милекне тартып алу, шул исәптән аны хосусыйлаштыру турында тәкъдимнәр әзерли һәм кертә;

- муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, оешмалар белән жирлекнең икътисадый һәм социаль үсешендә хезмәттәшлек турында килешүләр төзи; жирлек территориясендә халыкка хезмәт күрсәтү өлкәсендә төрле милек формасындагы предприятиеләр төзүгә ярдәм итә;

- жирлек советы билгеләгән тәртип нигезендә муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр булдыра, аларның эшчәнлек шартларын һәм тәртибен билгели, аларның уставларын раслай, муниципаль казна учреждениеләрен финанслауны тээмин итә, муниципаль учреждениеләрне һәм Предприятиеләрне үзгәртеп кору һәм бетерү мәсьәләләрен хәл итә, контракт нигезендә билгели һәм аларның житәкчеләрен эштән азат итә;

- муниципаль заказ формалаштыра һәм урнаштыра; бюджет һәм автоном муниципаль учреждениеләр тарафыннан муниципаль йөкләмә үтөлешен финанс белән тээмин итә; жирлекне төзекләндерү, халыкка коммуналь хезмәт күрсәтү, социаль инфраструктура объектларын төзү һәм ремонтлау, продукция житештерү, халыкның көнкүреш һәм социаль – мәдәни ихтыяжларын канәгатьләндерү өчен кирәкле хезмәтләр күрсәтү буенча заказчы булып тора, моның өчен жирлекнең матди һәм финанс чараларын кулланып башка эшләр башкаруга заказчы булып тора;

- кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерү өчен шартлар тудыра;

3) территориаль планлаштыру, жирдән һәм башка табигый ресурслардан файдалану, әйләнә-тирәлекне саклау өлкәсендә:

- халыкка экологик хәл турында хәбәр итә, тиешле органнарга табигатьтән файдалану турындагы законнарны бозучы предприятие, учреждение, оешмаларның әйләнә-тирәлеккә куркыныч тудыручы гамәлләре турында хәбәр итә;

4) Төзелеш, транспорт һәм элемент өлкәсендә:

- социаль наем шартнамәләре буенча бирелә торган торак урыннарына мохтажлар буларак гражданны билгеләнгән тәртиптә исәпкә алып бара;

- билгеләнгән тәртиптә торак биналарны торак булмаган биналарга һәм торак булмаган биналарга күчерү турында карарлар кабул итә, торак биналарны үзгәртеп кору һәм үзгәртеп планлаштыруны килештерә, билгеләнгән тәртиптә муниципаль торак фондының торак урыннарын яшәү өчен яраксыз дип таний;

- жирлектә яшәүче һәм торак шартларын яхшыртуга мохтаж аз керемле гражданны торак законнары нигезендә торак урыннары белән тәмин итә;

- муниципаль торак фондын төзүне һәм тотуны, торак төзелеше өчен шартлар булдыруны оештыра;

- муниципаль торак фондыннан файдалануны һәм сакланышын, әлеге фондның торак урыннарының санитар һәм техник кагыйдәләр һәм нормаларга, законнарның башка таләпләренә туры килүен муниципаль контрольдә тотат;

- халыкны элементә хезмәтә белән тәмин итү өчен шартлар булдыруны тәмин итә;

5) авыл хужалыгын һәм эшқуарлыкны үстерү өлкәсендә:

- авыл хужалыгы житештерүен үстерү һәм авыл хужалыгы продукциясе, чимал һәм азык-төлек базарын киңәйтү, кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерү өчен шартлар тудыру өчен шартлар тудыра;

6) халыкка торак-коммуналь, көнкүреш, сәүдә һәм башка хезмәт күрсәтү өлкәсендә:

- халыкны жәмәгать туклануы, сәүдә һәм көнкүреш хезмәтә күрсәтү хезмәтләре белән тәмин итү өчен шартлар тудыра; базар һәм ярминкәләр оештыра;

- жирлек халкы күпләп ял итә алсын өчен шартлар тудыра һәм халыкның массакүләм ял итү урыннарын төзекләндерүне оештыру, шул исәптән гражданның су гомуми файдаланудагы су объектларына һәм аларның яр бие полосаларына ирекле үтеп керүен тәмин итүне дә кертеп;

- жирлек территориясендә физик культура, мәктәп спорты һәм массакүләм спорт үсеше өчен шартлар тәмин итә, жирлекнең рәсми физкультура-сәламәтләндерү һәм спорт чараларын үткәрүне оештыра;;

- жирлектә балалар һәм яшьләр белән эшләү буенча чаралар оештыра һәм тормышка ашыра;

- ритуаль хезмәтләр күрсәтүне оештыра һәм күмү урыннарын карап тотуны тәмин итә;

- транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын һәм жирлекнең социаль инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын эшли һәм тормышка ашыра;

- энергияне саклау һәм энергетика нәтижәләлеген арттыру өлкәсендә муниципаль программаларны гамәлгә ашыра, муниципаль берәмлек чикләрендә муниципаль торак фонды булган күпфатирлы йортларны энергетик тикшерүне оештыра һәм энергияне саклау һәм энергетика нәтижәләлеген арттыру турындагы законнарда каралган башка чараларны оештыра һәм үткәрә;

- «жылылык белән тәмин итү турында " Федераль законда каралган жылылык белән тәмин итүне оештыру вәкаләтләрен гамәлгә ашыра»;

- су белән тәмин итү һәм ташландык суларны агызу өлкәсендә «су белән тәмин итү һәм ташландык суларны агызу турында " Федераль законда каралган вәкаләтләренә гамәлгә ашыра»;

- коммуналь инфраструктура системасына тоташтыру тарифлары, коммуналь комплекс оешмаларының коммуналь комплекс оешмалары товарларына һәм хезмәтләренә тоташтыру, тарифлары, кулланучылар өчен бәяләргә (тарифларга) өстәмә түләүләр жайга сала;

- жирлек чикләрендә халыкны су белән тәмин итү, су бүлү, халыкны Россия Федерациясе законнары белән билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә ягулык белән тәмин итү.

7) төзеклэндерү өлкәсендә:

- каты коммуналь калдыкларны жыю (шул исәптән аерым жыю) һәм транспортировка эшчәнлеген оештыруда катнаша;
- жирлек территориясен төзеклэндерүне (урамнарны яктырту, территорияне яшеллэндерү, урам исемнәре һәм йортлар номерлары белән күрсәткечләр кую, кече архитектура формаларын урнаштыру һәм карап тотуны да кертеп) оештыра;
- адресация объектларына адреслар бирә, адресларны үзгәртә, юкка чыгара, урам-юл челтәре элементларына (федераль эһәмияткә ия автомобиль юлларына, региональ яки муниципаль эһәмияткә ия автомобиль юлларына, муниципаль районның жирле эһәмияткә ия булган автомобиль юлларына тыш), жирлек чикләрендә планлаштыру структурасы элементларына исем кушу исемен бирә, мондый атамаларны үзгәртә, юкка чыгара, мәгълүматны Дәүләт адрес реестрында урнаштыра.

8) гражданнарның хокукларын һәм ирекләрен саклау, законлылыкны тәмин итү, Халыкны һәм территорияне гадәттән тыш хәлләрдән саклау өлкәсендә

- жирлек территориясендә законнарның, дәүләт хакимияте һәм жирле үзидарә органнарының актларының үтәлешен, гражданнарның хокукларын һәм ирекләрен саклауны тәмин итә;

- билгеләнгән тәртиптә, шул исәптән судта яки арбитраж судта, жирле үзидарә хокукларын бозучы дәүләт хакимияте органнары һәм дәүләт вазыйфай затлары, предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар актларына шикаять бирә;

- жәмәгать тәртибен саклауда катнашучы гражданнарга һәм аларның берләшмәләренә ярдәм күрсәтү, халык дружиналары эшчәнлеген өчен шартлар тудыру;

- жирлек торак пунктлары чикләрендә беренчел янгын куркынычсызлыгы чараларын үткәрүне тәмин итә;

9) мәдәният, спорт һәм балалар һәм яшьләр белән эшләү өлкәсендә:

- жирлек милкәндә булган мәдәни мирас объектларын (тарихи һәм мәдәни һәйкәлләрне) саклауны, куллануны һәм популярлаштыруны, жирлек территориясендә урнашкан жирле (муниципаль) эһәмияттәге мәдәни халык объектларын (тарихи һәм мәдәни һәйкәлләрне) саклауны тәмин итә;

- жирле традицион халык сәнгәтен үстерү, жирлектә халык сәнгәтен саклап калу, торгызу һәм үстерү өчен шартлар тудыра;

- жирлек территориясендә урнашкан муниципаль музейларның эчтәлеген тәмин итә;

- балалар һәм яшьләр белән эшләү буенча чаралар оештыра һәм тормышка ашыра;

- инвалидлар, сәламәтлекләре чикләнгән затлар, адаптив физик культура һәм адаптив спорт үсешенә булышлык күрсәтә.

10) федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен үтәү өлкәсендә;

- федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә жирлек жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыра;

- дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен бирелгән матди һәм финанс чараларының исәбен алып бара һәм тиешле куллануны тәмин итә;

- федераль законнарда һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән тәртиптә тапшырылган дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру турында хисап тапшыра;

- жирлек Советы карарлары нигезендә үзләрәнә тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрән гамәлгә ашыру өчен жирлек жирле үзидарә органнары карамагында булган матди ресурслардан һәм финанс чараларыннан өстәмә файдалануны тәмин итә.

11) башка вәкаләтләр:

- жирлек ихтыяжлары өчен ясалма жир кишәрлекләре булдыру өчен кирәкле эшләрнең үтәлешен тәмин итә, федераль закон нигезендә ясалма жир кишәрлеге төзү турында килешү төзү хокукына ачык аукцион үткәрә;

- жирлек башлыгы эшчәнлеген оештыру, хокукый, мәгълүмати, матди - техник һәм башка яктан тәмин итә;

- жирлекнең архив фондларын формалаштыруны тәмин итә;

- гражданнырны жирлек өчен социаль әһәмияткә ия булган эшләрне (шул исәптән дежур торуларны) ирекле рәвештә башкаруга жәлеп итү турында Карар кабул итә һәм аларны үткәрүне оештыра.

- законнарда, әлеге Устав, жирлек Советы карарлары белән жирлек советы яки жирлекнең башка жирле үзидарә органнары вәкаләтләрәнән тыш, жирлекнең жирле әһәмияттәге мәсьәләләре буенча башка вәкаләтләрне гамәлгә ашыра.

2. Башкарма комитет жирлекнең жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә кертелмәгән мәсьәләләрне хәл итү буенча түбәндәге вәкаләтләрне гамәлгә ашыра:

- жирлек музейларын булдыра;

- жирлектә нотариус булмаган очракта законнарда каралган нотариаль гамәлләр кыла;

- опека һәм попечительлек буенча эшчәнлекне тормышка ашыруда катнаша;

- жирлек территориясендә жирле милли-мәдәни автономияләр хокукларын гамәлгә ашыру белән бәйлә эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыра;

-Россия Федерациясе халыкларының милли-мәдәни үсешенә һәм жирлек территориясендә милләтара мөнәсәбәтләр өлкәсендә чараларны тормышка ашыруга булышлык күрсәтә;

- жирлек территориясендә урнашкан муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләрне мобилизацион эзерләү буенча чараларны оештыруда һәм тормышка ашыруда катнаша;

- муниципаль Янгын сагы булдыра;

- туризмны үстерү өчен шартлар тудыра;

- кеше хокукларын тәмин итүгә жәмәгать контролен гамәлгә ашыручы ижтимагый күзәтү комиссияләренә һәм мәжбүри тоту урыннарында булган затларга ярдәм күрсәтә.

- инвалидларның ижтимагый берләшмәләренә, шулай ук «Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында " 1995 елның 24 ноябрәндәге 181-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә инвалидларның бөтенроссия ижтимагый берләшмәләре оештырган оешмаларга ярдәм күрсәтә»;

- сыйфатка бәйсез бәя бирүне оештыру өчен шартлар тудыра оешмалар тарафыннан хезмәт күрсәтү тәртибе һәм шартлары билгеләнгән федераль законнар белән;

- торак законнары нигезендә социаль файдаланудагы торак фондының торак урыннарын найм килешүләре буенча гражданнырга муниципаль торак фондының торак урыннарын бирә.

- «Россия Федерациясендә хокук бозуларны профилактикалау системасы нигезләре турында " 2016 елның 23 июнендәге 182-ФЗ номерлы Федераль законда каралган хокук бозуларны профилактикалау өлкәсендәге чараларны гамәлгә ашыра»;

- «кулланучылар хокукларын яклау турында " 1992 елның 7 февралендәге 2300-1 номерлы Россия Федерациясе Законнда каралган кулланучылар хокукларын яклау чараларын гамәлгә ашыру.

3. Авыл жирлегә башкарма комитеты Муниципаль контрольне гамәлгә ашыруга вәкаләтле орган булып тора.

Жирлек Башкарма комитетының муниципаль контроль өлкәсендә вәкаләтләренә түбәндәгеләр керә:

1) Тиешле территориядә муниципаль контрольне оештыру һәм гамәлгә ашыру;

2) жирле үзидарә органнарына бирелгән региональ дәүләт контролен (күзәтчелеген) оештыру һәм гамәлгә ашыру;

ЯндексПереводчик

3) эшчәнлекнең тиешле өлкәләрендә муниципаль контрольне гамәлгә ашыруның административ регламентларын эшләү. Күрсәтелгән административ регламентларны эшләү һәм кабул итү Татарстан Республикасы норматив хокукый актларында билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла;

4) эшчәнлекнең тиешле өлкәләрендә муниципаль контроль нәтижәлелегенә мониторингын оештыру һәм үткәрү, аны уздыру күрсәткечләре һәм методикасы Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан раслана;

5) федераль законнарда, законнарда һәм Татарстан Республикасының башка норматив хокукый актларында каралган башка вәкаләтләренә гамәлгә ашыру.

Муниципаль контрольне турыдан-туры гамәлгә ашыру буенча функцияләр, мондый органнарның статусын билгеләүче хокукый актлар нигезендә, жирлек башкарма комитеты органнарына йөкләнергә мөмкин.

Муниципаль контрольне гамәлгә ашыру, юридик затларны, шәхси эшмәкәрләренә тикшерүне оештыру һәм үткәрү белән бәйле мөнәсәбәтләргә карата "дәүләт контролен (күзәтчелеген) һәм муниципаль контрольне гамәлгә ашырганда юридик затларның һәм индивидуаль эшкуарларның хокукларын яклау турында" 2008 елның 26 декабрдәге 294-ФЗ номерлы Федераль закон нигезләмәләре кулланыла.

VI башлыгы. БАШКА ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫ. ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫНЫҢ ҮЗАРА ХЕЗМӘТТӘШЛЕГЕ

50 Статъя. Жирлекнең ревизия комиссиясе

1. Жирлекнең ревизия комиссиясе жирле үзидарәнең даими эшләүче, коллегиаль финанс контроле органы булып тора.

2. Жирлекнең ревизия комиссиясе рәисеннән һәм ике әгъзадан тора.

Жирлекнең оештыру һәм эшчәнлек тәртибе, Ревизия комиссиясе вәкаләтләре Россия Федерациясе Бюджет кодексы, " Россия Федерациясе субъектларының һәм муниципаль берәмлекләренә контроль-хисап органнарын оештыруның һәм аларның эшчәнлегенә гомуми принциплары турында «2011 елның 7 февралендәге 6-ФЗ номерлы федераль законнар,» Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында «2003 елның 6 октябрдәге 131-ФЗ номерлы федераль законнар һәм Россия Федерациясенә башка норматив хокукый актлары,

жирлекнең Ревизия комиссиясе турындагы Нигезләмә белән билгеләнә. , башка муниципаль норматив хокукый актлар.

Федераль законнар белән билгеләнгән очракларда һәм тәртиптә жирлекнең Ревизия комиссиясе эшчәнлеген хокукый жайга салу шулай ук Татарстан Республикасы законнары белән гамәлгә ашырыла.

Мәкалә 51. Жирлек Советы, жирлек башлыгы, жирлек башкарма комитеты һәм башка жирле үзидарә органнарының үзара хезмәттәшлеге нигезләре

1. Әлеге устав белән билгеләнгән вәкаләтләр бүленеше нигезендә жирлек Советы, жирлек башлыгы һәм жирлекнең башкарма комитеты үз вәкаләтләрен мөстәкыйль тормышка ашыра.
2. Жирлек советы һәм авыл жирлеге башкарма комитеты жирлекнең икътисадый һәм социаль үсеше процесслары белән нәтижәле идарә итү максатларында законнарда билгеләнгән, әлеге Устав формалары белән үзара хезмәттәшлек итәргә тиеш.
3. Жирлек советы һәм жирлек башкарма комитеты кабул ителгән норматив хокукый актларны кул куелган көннән алып жиде көн эчендә жибәрәләр.
4. Жирлек башкарма комитеты житәкчесе жирлек Советына жирлек Советының, жирлек башлыгының хокукый актларын кабул итү, юкка чыгару, үзгәртү турындагы тәкъдим белән мөрәжәгать итәргә хокуклы, шулай ук аларга суд тәртибендә шикаять бирергә хокуклы.
5. Жирлекнең башка жирле үзидарә органнарының үзара эшчәнлеге тәртибе жирлек Советы тарафыннан билгеләнергә мөмкин.

52 Статъя. Жирлек жирле үзидарә органнары арасында бәхәсләрне хәл итү

Жирлек жирле үзидарә органнары арасында аларның вәкаләтләрен гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча бәхәсләр килештерү процедураларын үткәру юлы белән яки суд тәртибендә хәл ителә.

VII башлыгы. САЙЛАУ КОМИССИЯСЕ

53 Статъя. Жирлекнең сайлау комиссиясе

1. Жирлек сайлау комиссиясе муниципаль сайлаулар, жирле референдум, депутат, жирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфай затын чакыртып алу буенча тавыш бирүне эзерләүне һәм үткәруне, муниципаль берәмлек чикләрен үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирүне, муниципаль берәмлекне үзгәртеп коруны оештыра.
2. Жирлекнең сайлау комиссиясе жирлекнең жирле үзидарә органнары структурасына керми торган муниципаль орган булып тора.
3. Жирлекнең сайлау комиссиясе авыл жирлеге Советы тарафыннан федераль законнарда, Татарстан Республикасы Сайлау Кодексында билгеләнгән тәртиптә төзелә.
4. Жирлек сайлау комиссиясенең вәкаләтләре срогы биш ел тәшкил итә.
5. Жирлек сайлау комиссиясе хәлиткеч тавыш хокукы белән 6 әгъза күләмендә формалаша.

6. Жирлек сайлау комиссиясе эшчәнлеген финанс белән тәэмин итү жирлек бюджетында Россия Федерациясе бюджетлары чыгымнары классификациясе нигезендә аерым юл белән карала.

7. Жирлекнең сайлау комиссиясе вәкаләтләре, аның эшчәнлеге тәртибе һәм гарантияләре федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, әлеге Устав, жирлекнең сайлау комиссиясе турындагы Нигезләмә белән җайга салына. Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе карары нигезендә кабул ителгән Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе вәкаләтләре территорияль сайлау комиссиясенә йөкләнергә мөмкин.

VIII башлыгы. ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫ ЭШЧӘНЛЕГЕНЕҢ ГРАЖДАН-ХОКУКҖЙ ҺӘМ ФИНАНС НИГЕЗЛӘРЕ

54 Статъя. Жирлекнең жирле үзидарә органнары, юридик зат хокукларына ия булган

1. Федераль закон һәм әлеге Устав нигезендә юридик затның хокуклары белән жирлек советына һәм жирлек башкарма комитетына бирелә.

2. Жирлек башкарма комитеты структурасы нигезендә жирлек Советы карары нигезендә юридик затның хокуклары белән жирлек башкарма комитетының аерым органнарына бирелергә мөмкин.

55 Статъя. Жирлекнең жирле үзидарә органнары юридик затлар буларак

1. Жирлек исеменнән милек һәм башка хокук һәм вазифаларны алырга һәм тормышка ашырырга, судта ышанычсыз чыгыш ясарга мөмкин жирлек башлыгы.

2. Юридик зат хокукларына ия жирле үзидарә органнары-идарә итү функцияләрен гамәлгә ашыру өчен төзелә торган муниципаль казна учреждениеләре һәм федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә юридик затлар сыйфатында дәүләт теркәвенә алынырга тиеш.

56 Статъя. Жирлек жирле үзидарә органнарын финанслау

Жирлек жирле үзидарә органнары эшчәнлеген финанслар белән тәэмин итү бары тик жирлек бюджетының үз керемнәре хисабына гына тормышка ашырыла.

Башлыгы IX. ЖИРЛЕК БАШЛЫГЫНА ҺӘМ ЖИРЛЕКНЕҢ БАШКА ВАЗЫЙФАИ ЗАТЛАРЫНА БИРЕЛӘ ТОРГАН СОЦИАЛЬ ҺӘМ БАШКА ГАРАНТИЯЛӘР

57 Статъя. Жирлек башлыгына һәм жирлекнең башка вазыйфаи затларына бирелә торган социаль һәм башка гарантияләр

Жирлек башлыгы һәм жирлекнең башка вазыйфаи затлары эшчәнлегенә социаль һәм башка гарантияләре «Татарстан Республикасында муниципаль берәмлекнең вәкиллеке органы депутаты вәкаләтләрен, жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи заты вәкаләтләрен гамәлгә ашыру гарантияләре турында» 2009 елның 12 февралендәге 15-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы һәм Аграмак авыл жирлеге Советы карарлары нигезендә билгеләнә.

Мәкалә 58. Жирлек Советы депутаты, башка вазыйфаи затлар эшчәнлегенен социаль һәм башка гарантияләре

1 жирлек башлыгының әлеге Уставта каралган очрақларда үз вәкаләтләрен азат ителмәгән нигездә гамәлгә ашыручы урынбасарына айлык акчалата бүлөк түләнә.

59 Статъя. Жирлек башлыгы, жирлек Советы депутатларының кагылгысызлык гарантияләре

1. Жирлек Советы депутатлары, шул исәптән жирлек башлыклары, аларны жинаять яки административ жаваплылыкка жәлеп иткәндә, тоткарлау, арест, тентү, сорау алу, аларга карата башка жинаять-процессуаль һәм административ-процессуаль гамәлләр башкарганда, шулай ук алар биләгән торак һәм (яки) хезмәт урыны, аларның багажы, шәхси һәм хезмәт транспорт чаралары, алар тарафыннан кулланыла торган элементә чараларын исәпкә алганда, оператив-эзләү чараларын үткәргәндә, федераль законнар белән билгеләнә.

2. Федераль закон нигезендә, жирлек Советы депутаты әйтелгән фикер, тавыш биргәндә белдерелгән позиция һәм аның статусына, шул исәптән аның вәкаләтләре вакыты чыкканнан соң да, тиешле башка гамәлләр өчен жинаять яки административ жаваплылыкка тартыла алмый. Әлеге нигезләмә авыл жирлегә Советы депутаты тарафыннан мыскыл итү, яла ягу яки башка хокук бозулар, федераль закон белән каралган жаваплылыкка тартылу очрақларына кагылмый.

Жирлек жирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларының жаваплылыгы (статъя 2007 елның 2 августындагы 38-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы редакциясендә)

60 Статъя. Жирлек жирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларының жаваплылыгы

Жирлекнең жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары законнар нигезендә жирлек халкы, дәүләт, физик һәм юридик затлар алдында жаваплы.

61 Статъя. Жирлек Советы депутатларының жирлек халкы алдында жаваплылыгы

1. Жирлек Советы депутатларының, шул исәптән авыл жирлегә башлыгының, жирлек халкы алдында жаваплылыгы депутат итеп сайланган жирлек халкының ышанычын югалту нәтижәсендә килеп чыга.

2. Жирлек халкының ышанычын югалткан жирлек Советы депутаты, шул исәптән жирлек башлыгы әлеге Уставта каралган нигезләр һәм тәртиптә кире алынырга мөмкин.

Мәкалә 62. Жирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларының дәүләт алдында жаваплылыгы

1. Федераль законнар нигезендә жирлек Советының, жирлек башлыгының жаваплылыгы алар тарафыннан Россия Федерациясе Конституциясен, федераль

конституциячел законнарны, федераль законнарны, Татарстан Республикасы Конституциясен, Татарстан Республикасы законнарын һәм әлеге Уставны бозган очракта, шулай ук жирлек жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрән тиешенчә үтәмәгән очракта, тиешле суд карары нигезендә гамәлгә ашырыла.

2. Жирлек Советының өземтәсе, жирлек башлыгы, жирлек башкарма комитеты житәкчесе вазыйфасыннан читләштерү һәм отставкага жибәрү нигезләре һәм тәртибе «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында » 2003 елның 6 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнә.

63 Статья. Ышанычны югалтуга бәйле рәвештә муниципаль вазыйфаларны биләгән затларны эштән азат итү (эштән азат итү)

1. Федераль законнарда, Татарстан Республикасы законнарында, муниципаль норматив хокукый актларда каралган тәртиптә муниципаль вазыйфа биләүче зат ышанычны югалтуга бәйле рәвештә эштән азат ителергә (вазыйфадан азат ителергә) тиеш:

1) үзе төзегән мәнфәгатьләр каршылыгын булдырмау һәм (яки) жайга салу буенча чаралар зат тарафыннан кабул ителмәү;

2) зат үзенә керемнәре, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре турында, шулай ук хатынының (иренең) һәм балигь булмаган балаларының керемнәре, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре турында мәгълүматларны тапшырмаулары яисә белә торып дәрәс булмаган яки тулы булмаган мәгълүмат тапшырулары турында;

3) затның коммерция оешмасы идарәсе органы эшчәнлегендә түләүле нигездә катнашуы, федераль законда билгеләнгән очрактан тыш;

4) зат эшмәкәрлек эшчәнлеген гамәлгә ашыру;

5) затның Россия Федерациясе халыкара шартнамәсе яисә Россия Федерациясе законнары белән башкасы каралмаган булса, идарә итү органнары, Попечительләр яки күзәтү советлары, чит ил коммерцияле булмаган хөкүмәтнеке булмаган оешмаларның һәм Россия Федерациясе территориясендә гамәлдә булган структур бүлекчәләрнең составына керүе.

2. Үзенә буйсынган затта мәнфәгатьләр каршылыгына китерә яки китерә ала торган шәхси кызыксынучанлык барлыкка килү турында мәгълүм булган муниципаль вазыйфа биләгән зат тарафыннан ышанычны югалтуга бәйле рәвештә эштән азат ителергә (вазыйфадан азат ителергә) тиеш.

64 Статья. Жирлек жирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларының физик һәм юридик затлар алдында жаваплылыгы

Жирле үзидарә органнарының һәм жирлек жирле үзидарә вазыйфаи затларының физик һәм юридик затлар алдында жаваплылыгы федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә башлана.

Башлык XI. ЖИРЛЕКНЕҢ МУНИЦИПАЛЬ ХОКУКЫЙ АКТЛАРЫ

65 Статья. Жирлекнең муниципаль хокукый актлары системасы

1. Жирлекнең муниципаль хокукый актлары системасына керә:

1) жирлек уставы, жирле референдумда кабул ителгән хокукый актлар;

2) жирлек Советының норматив һәм башка хокукый актлары;

3) әлеге Уставта каралган жирлек башлыгының, Башкарма комитетның һәм башка жирле үзидарә органнарының һәм вазыйфай затларының норматив һәм башка хокукый актлары.

2. Жирлек уставы һәм жирле референдумда кабул ителгән хокукый актлар рәвешендә рәсмиләштерелгән карарлар муниципаль хокукый актлар системасында югары юридик көч актлары булып тора, турыдан-туры гамәлдә һәм жирлек территориясендә кулланыла.

Башка муниципаль хокукый актлар жирле референдумда кабул ителгән әлеге Уставка һәм хокукый актларга каршы килергә тиеш түгел.

3. Жирле үзидарә органнары һәм вазыйфай затлар тарафыннан кабул ителгән муниципаль хокукый актлар жирлекнең бөтен территориясендә мәжбүри үтәлергә тиеш.

4. Муниципаль хокукый актлар юкка чыгарылырга яисә аларның гамәлләре тиешле муниципаль хокукый актны кабул иткән жирле үзидарә органнары яисә жирле үзидарәнең вазыйфай затлары тарафыннан, мондый органнар яисә тиешле вазыйфалар бетерелгән яисә күрсәтелгән органнарның яисә вазыйфай затларның вәкаләтләре исемлеген үзгәрткән очракта, туктатылырга мөмкин - тиешле муниципаль хокукый актны кабул итү (чыгару), шулай ук суд тарафыннан кабул ителгән; жирле үзидарә органнары тарафыннан федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны жайга сала торган өлешендә - Россия Федерациясе дәүләт хакимиятенен вәкаләтле органы.

5. Норматив характерга ия булмаган муниципаль хокукый актның гамәлдә булуы Россия Федерациясе Президенты каршындагы Эшкурлар хокукларын яклау буенча вәкаләтле вәкиленең тиешле күрсәтмәсен алган очракта, жирле үзидарә органы яисә жирле үзидарәнең вазыйфай заты тарафыннан кабул ителгән (чыгарган) жирле үзидарә органы яисә жирле үзидарәнең вазыйфай заты тарафыннан кичекмәстән туктатыла. Алынган күрсәтмәнең үтәлеше турында авыл жирлегә башкарма комитеты яки жирле үзидарәнең вазыйфай затлары Россия Федерациясе Президенты каршындагы Эшкурлар хокукларын яклау буенча вәкаләтле вәкилгә өч көн эчендә, ә жирлек Советы - алар тарафыннан карар кабул ителгән көннән соң өч көннән дә соңга калмыйча хәбәр итәргә тиеш.

Мәкалә 66. Гражданнарның турыдан-туры ихтыяр белдерүләре юлы белән кабул ителгән карарлар

1. Жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү жирле референдумда белдерелгән гражданнарның турыдан-туры белдерүләре юлы белән башкарыла.

2. Әгәр жирлек халкы турыдан-туры ихтыяр белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен өстәмә рәвештә муниципаль норматив хокукый актны кабул итү (чыгару), жирле үзидарә органы яисә әлеге актны кабул итү (чыгару) компетенциясенә кергән жирле үзидарә вазыйфай заты кабул итү (бастырып чыгару) таләп ителә икән, референдумда кабул ителгән карар үз көченә кергән көннән 15 көн

эчендә тиешле муниципаль норматив хокукый актны эзерләү һәм (яисә) кабул итү вакытын билгеләргә тиеш. Күрсәтелгән срок өч айдан да артмаска тиеш.

3. Гражданнарның турыдан-туры ихтыяр белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен кирәкле муниципаль норматив хокукый актның басылып чыгу вакытын бозу жирлек башлыгын чакыртып алу яисә жирлек Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату өчен нигез булып тора.

67 Статъя. Жирлек жирле үзидарә органнары һәм вазыйфай затлары тарафыннан кабул ителә торган муниципаль хокукый актлар төрләре

1. Аларга йөкләнгән вәкаләтләрне үтәү өчен жирлек жирле үзидарә органнары һәм вазыйфай затлары түбәндәге муниципаль хокукый актлар чыгара:

1) жирлек Советы-жирлек Советы карарлары;

2) жирлек башлыгы - жирлек башлыгы карарлары һәм боерыклары;

2. Жирлекнең башка вазыйфай затлары элге устав белән билгеләнгән үз вәкаләтләре чикләрендә, аларның статусын билгеләүче бүтән муниципаль норматив хокукый актларда күрсәтмәләр һәм боерыклар чыгара.

68 Статъя. Муниципаль хокукый актларны эзерләү

1. Муниципаль хокукый актлар проектлары жирлек башлыгы, жирлек Советы депутатлары, Спас районы прокуроры, территориаль ижтимагый үзидарә органнары, гражданнарның инициативалы төркемнәре, шулай ук аны алып бару мәсьәләләре буенча жирлекнең Ревизия комиссиясе тарафыннан кертелә ала.

2. Спас районы прокуроры үз вәкаләтләрен гамәлгә ашыру барышында гамәлдәге муниципаль норматив хокукый актларны камилләштерү кирәклеген билгеләгәндә муниципаль норматив хокукый актларны үзгәртү, юкка чыгару яки кабул итү турында тәкъдимнәр кертәргә хокуклы.

3. Муниципаль хокукый актлар проектларын кертү тәртибе, аларга кушып бирелә торган документларның исемлеге һәм формасы жирлек Советы Регламенты һәм жирлек башлыгы тарафыннан билгеләнә.

4. Авыл жирлеген тиешле исемлеккә керткәндә, Татарстан Республикасы законы белән, районның эшкуарлык һәм инвестиция эшчәнлеге субъектлары өчен муниципаль норматив хокукый актларда каралган бурычларны яңа яисә үзгәртүче муниципаль норматив хокукый актлары проектлары жирлек жирле үзидарә органнары тарафыннан Муниципаль норматив хокукый актларда билгеләнгән тәртиптә жирле үзидарә органнары тарафыннан уздырыла торган жайга салу йогынтысын бәяләеләргә тиеш, моннан тыш, Татарстан Республикасы Законы нигезендә муниципаль норматив хокукый актларда билгеләнгән тәртиптә:

1) жирлек Советының жирле салымнарны һәм жыемнарны юкка чыгара торган, үзгәртүче, туктатучы норматив хокукый актлары проектлары;

2) бюджет хокукын-мөнәсәбәтләрне жайга салучы жирлек Советы норматив хокукый актлары проектлары.

5. Жайлау йогынтысын бәяләү муниципаль норматив хокукый актлар проектларын нигезләмәләрне ачыклау максатларында ясала, вводящих избыточные вазыйфаларын башкаручы, тыюлар һәм чикләүләр өчен субъектларының эшкуарлык һәм инвестиция эшчәнлеге яки күтәрергә, аларны гамәлгә кертү, шулай ук

нигезлэмэләрен күтәрергә барлыкка килүгә нигезсез чыгымнар субъектларының эшқуарлык һәм инвестиция эшчәнлегә һәм жирле бюджетлар.

69 Статъя. Жирлек советының хокукый актлары

1. Авыл жирлегә Советы үз компетенциясенә федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, устав белән кертелгән мәсьәләләр буенча карар кабул итә, Жирлек территориясендә үтәү мәжбүри булган кагыйдәләргә билгели торган карарлар, жирлек башлыкларын отставкага жибәрү турында карар, шулай ук жирлек Советы эшчәнлеген оештыру һәм аның компетенциясенә федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, әлегә устав белән кертелгән башка мәсьәләләр буенча карарлар кабул итә.
2. Жирлек Советы карарлары, әгәр федераль законнарда башкасы билгеләнмәгән булса, жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан күпчелек тавыш белән кабул ителә.
3. Жирле салымнар һәм жыемнарны билгеләү, үзгәртү һәм гамәлдән чыгаруны, авыл жирлегә бюджеты чыгымнарын гамәлгә ашыруны күздә тоткан жирлек Советы карарлары жирлек Советы каравына бары тик жирлек башкарма комитеты җитәкчесе инициативасы белән яки аның бәяләмәсе булганда гына кертелә ала. Әлегә бәяләмә аларга жирлек Советына жирлек Советы Регламентында билгеләнгән тәртиптә утыз көн эчендә тапшырыла.
4. Жирлек Советы карарлары кабул ителгән көннән өч көн эчендә жирлек башлыгы тарафыннан имзалана һәм әлегә Уставта билгеләнгән тәртиптә халыкка хәбәр ителә.

70 Статъя. Жирлек башлыгының хокукый актлары

Жирлек башлыгы законнар, әлегә Устав, жирлек Советы карарлары белән билгеләнгән үз вәкаләтләргә чикләрендә жирлек Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләргә буенча карарлар һәм күрсәтмәләр, шулай ук жирле эһәмияттәгә мәсьәләләр һәм жирле үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләргә гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча карарлар, шулай ук жирлек Башкарма комитетының эшен оештыру мәсьәләләргә буенча күрсәтмәләр чыгара.

Жирлек башлыгы "Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль закон, башка федераль законнар нигезендә әлегә Уставка кертелгән башка мәсьәләләр буенча карарлар һәм күрсәтмәләр чыгара.

71 Статъя. Муниципаль норматив хокукый актларны бастырып чыгару (халыкка игълан итү) һәм аларның үз көченә керү тәртибе

1. Жирлек Советы карарлары аларга кул куелган көннән соң 10 көн үз көченә керә, әгәр карарның үзе билгеләнмәгән булса.

Салымнар һәм жыемнар турында жирлек Советының норматив хокукый актлары Россия Федерациясе Салым кодексы нигезендә үз көченә керә.

Жирлекнең уставын кабул итү яки әлегә Уставка үзгәрешләр кертү турындагы карар федераль законда, әлегә устав белән билгеләнгән тәртиптә үз көченә керә.

2. Жирлек башлыгынын, Жирле үзидарәнең башка вазыйфаи затларының хокукый актлары, эгәр актларда башкасы билгеләнмәгән булса, кул куелган көннән үз көченә керә.
3. Кеше һәм граждандан хокукларына, ирекләренә һәм бурычларына кагылышлы муниципаль норматив хокукый актлар рәсми басылып чыкканнан соң үз көченә керә.
4. Һәр муниципаль хокукый актта аның реквизитлары булырга тиеш: аңа кул кую датасы (жирлек Советы тарафыннан кабул ителгән хокукый актлар өчен - шулай ук аны жирлек Советы кабул иткән датага), теркәү номеры, хокукый актка кул куйган вазыйфаи затның исеме, печать.
5. Авыл жирлеге Советы карарлары, аның үтәләше турындагы хисап, жирле салымнар һәм җыемнар билгеләү турында, жирлек Советы Регламенты, жирлек Советы, жирлек башлыгы тарафыннан кабул ителгән башка норматив хокукый актлар, муниципаль норматив хокукый актлардан яки аларның федераль закон белән чикләнгән аерым нигезләмәләреннән тыш, җиде көн эчендә рәсми рәвештә басылып чыгарга тиеш (игълан ителгән).
6. Шулай ук муниципаль сайлаулар, жирле референдум билгеләү, жирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү турында норматив булмаган хокукый актлар, жирлек чикләрен үзгәртү, жирлек башлыгын һәм аның урынбасарын сайлау мәсьәләсе буенча һәм законнар нигезендә башка актлар рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.
7. Норматив булмаган муниципаль хокукый актлар, законнар яки әлеге Устав нигезендә мәҗбүри булмаган рәсми басылып чыгу (халыкка игълан итү) аларны чыгарган органнар яки жирле үзидарә вазыйфаи затларының карары буенча басылып чыгарга (халыкка игълан ителергә) мөмкин.
8. Бастырып чыгарганда (халыкка җиткергәндә) муниципаль хокукый актның реквизитлары күрсәтелә.
Муниципаль хокукый актларны рәсми бастырып чыгару (халыкка игълан итү) юлы белән гамәлгә ашырыла:
  - жирлек жирле үзидарә органнары тарафыннан гамәлгә куелган массакуләм мәгълүмат чараларында яисә жирлек территориясендә таралган бүтән массакуләм мәгълүмат чараларында хокукый акт текстын бастырып чыгару. Хокукый акт текстын бүтән басма МАССАКУЛӘМ мәгълүмат чараларында бастырып чыгарганда әлеге басманың рәсми басылып чыгуы турында билге булырга тиеш;
  - жирлек торак пунктлары территориясендә махсус мәгълүмати стендларда хокукый акт текстын урнаштыру. Күрсәтелгән стендларның саны һәм аларның урнашу урыннары авыл жирлеге Советы тарафыннан раслана һәм жирлек халкы тарафыннан муниципаль хокукый актның тексты белән тоткарлыксыз танышу мөмкинлеген тәмин итәргә тиеш;
  - Татарстан Республикасы хокукый мәгълүмат рәсми порталында түбәндәге адрес буенча урнаштыру: www.pravo.tatarstan.ru;
  - жирлекнең рәсми сайтында урнаштыру.
9. Муниципаль хокукый актны бастырып чыгарганда (халыкка җиткергәндә) басма МАССАКУЛӘМ мәгълүмат чарасы чыгу датасы яисә актны игълан итү даталары турында мәгълүматлар күрсәтелергә тиеш, алар актны җибәрү (тарату) яисә аны мәгълүмати стендта урнаштыру датасына туры килергә тиеш.
10. Жирле референдумда (граждандан җыенында) кабул ителгән карарларның хокукый актлары рәвешендә рәсмиләштерелгән муниципаль норматив хокукый

актлар Татарстан Республикасы муниципаль норматив хокукый актлары регистрына кертелергә тиеш, аны оештыру һәм алып бару Татарстан Республикасы законы белән билгеләнгән тәртиптә Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары тарафыннан гамәлгә ашырыла.

Башлыгы XII. ЖИРЛЕКНЕҢ ИКЪТИСАДИ НИГЕЗЕ

72 Статья. Жирлекнең икътисади нигезе

1. Жирлекнең икътисади нигезен жирлекнең муниципаль милкендә булган мөлкәте, жирлек бюджеты акчасы, шулай ук жирлекнең милек хокуклары тәшкил итә.

73 Статья. Жирлекнең муниципаль мөлкәте

1. Авыл жирлеге милкендә булырга мөмкин:

1) әлеге Федераль законда билгеләнгән жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә хәл итү өчен билгеләнгән мөлкәт;

2) " Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында «2003 елның 6 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 15 статьясындагы 4 өлешендә каралган тәртиптә жирле үзидарә органнарының аерым вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт»;

3) жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарәнең вазыйфаи затлары, муниципаль хезмәткәрләр, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр хезмәткәрләре эшчәнлеген муниципаль берәмлекнең вәкилләкә органының норматив хокукый актлары нигезендә тәмин итү өчен билгеләнгән мөлкәт;

4) федераль законнар белән жирле үзидарә органнарына тапшырылган һәм жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә кертелмәгән мәсьәләләргә хәл итү өчен кирәкле мөлкәт;

5) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында " 2003 елның 6 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 14 статьясындагы 3 һәм 4 өлешләре нигезендә жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә хәл итү вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт.

2. Авыл жирлегеннән әлеге статьяның 1 өлеше таләпләренә туры килми торган мөлкәткә милек хокукы барлыкка килгән очракларда күрсәтелгән мөлкәт мөлкәтнең максатчан билгеләнешен үзгәртү яисә федераль законда билгеләнгән тәртиптә һәм срукта яңадан рәсмиләштерелергә тиеш.

74 Статья. Жирлекнең муниципаль мөлкәте белән идарә итү, файдалану һәм эш итү

. Жирле үзидарә органнары жирлек исемнән мөстәкыйль рәвештә Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар һәм алар нигезендә кабул ителә торган жирле үзидарә органнарының норматив хокукый актлары нигезендә муниципаль милектән файдалана һәм эш итә.

2. Жирле үзидарә органнары муниципаль милекне физик һәм юридик затларга, Россия Федерациясе дәүләт хакимияте органнарына, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына һәм башка муниципаль берәмлекләргә жирле үзидарә органнарына вакытлыча яки даими файдалануга тапшырырга, читләштерергә, федераль законнар нигезендә башка килешүләр төзергә хокуклы.

3. Жирле үзидарэ органнары Россия Федерациясе Хөкүмәте, федераль башкарма хакемият органы тарафыннан билгелэнгән тәртиптә муниципаль милек реестрларын алып бара.

75 Статъя. Муниципаль предприятиеләр, учреждениеләр һәм хужалык жәмгыятьләре

1. Жирлек муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр төзи, Хужалык жәмгыятьләре, шул исәптән жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча вәкаләтләрне гамәлгә ашыру өчен кирәкле муниципальара жәмгыятьләр төзүдә катнаша.

2. Муниципаль предприятиеләр авыл халкының товарларга, эшләргә һәм хезмәт күрсәтүләргә ихтыяжларын канәгатьләндерү максатыннан оештырыла. Муниципаль учреждениеләр жирлекнең идарә итү, социаль һәм башка функцияләрен гамәлгә ашыру өчен булдырыла. Жирлек муниципаль предприятиеләрен һәм учреждениеләрен гамәлгә куючы функцияләрен һәм вәкаләтләрен жирлек башкарма комитеты башкара.

3. Жирлек башлыгы муниципаль предприятие яки учреждение уставын раслый, аңа үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү, муниципаль предприятие яки учреждение житәкчесе вазифасыннан азат итә, аларның эшчәнлегә турындагы хисапларны тыңлый. Жирлек башкарма комитеты муниципаль предприятие һәм учреждениеләр эшчәнлегенең максатларын, шартларын һәм тәртибен билгели, муниципаль предприятиегә яки учреждениегә беркетелгән муниципаль милекнең сакланышын һәм кулланылышын контрольдә тоту, ревизия, инвентаризация, аудитор тикшерүләре билгели һәм житештерә.

4. Авыл жирлегә башкарма комитеты авыл жирлегә исемнән муниципаль казна учреждениеләре йөкләмәләре буенча субсидияле жавап бирә һәм аларның федераль законда билгелэнгән тәртиптә үтәләшен тәәмин итә.

76 Статъя. Жирлекнең муниципаль милкен хосусыйлаштыру тәртибе һәм шартлары

1. Муниципаль милекне хосусыйлаштыру тәртибе һәм шартлары федераль законнар нигезендә жирлек Советы карарлары белән билгеләнә.

2. Муниципаль милекне файдаланудан һәм хосусыйлаштырудан кергән табыш жирлек бюджетына керә.

77 Статъя. Жирле үзидарэ органнарының муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләре

Жирлек жирле үзидарэ органнарының муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар, шулай ук физик затлар белән мөнәсәбәтләре, законда башкача билгеләнмәгән очракта, килешү нигезендә төзелә.

ХIII башлыгы. ЖИРЛЕКНЕҢ ФИНАНС НИГЕЗЕ

78 Статъя. Жирлек Бюджеты

1. 1. Жирлегә бар, үз бюджеты.

2. Жирлек бюджеты жирлек Советының муниципаль норматив хокукый акты рәвешендә эшләнә һәм раслана.
3. Жирлек бюджетында жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча жирле үзидарә органнары вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга юнәлдерелгән керемнәр һәм жирле үзидарә органнары тарафыннан федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны тәэмин итү өчен бирелгән субвенцияләр, шулай ук әлеге керемнәр һәм субвенцияләр исәбенә гамәлгә ашырыла торган жирлекләр бюджетының тиешле чыгымнары аерым карала.
4. Жирле үзидарә органнары федераль законнарда һәм алар нигезендә кабул ителә торган Россия Федерациясенә башка норматив хокукый актларында билгеләнгән тәртиптә федераль дәүләт хакимияте органнарына һәм (яки) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына, Татарстан Республикасының» Спас муниципаль районы " муниципаль берәмлеге жирле үзидарә органнарына жирлек бюджетының үтәләше турында хисаплар тапшыралар.

79 Статъя. Жирлектә бюджет процессы.

1. Авыл жирлеге бюджеты проектын төзү һәм карау, авыл жирлеге бюджетын раслау һәм үтәү, аның үтәләшен тикшереп торуга, жирле бюджет үтәләше турындагы хисапны төзү һәм раслау, Россия Федерациясе Бюджет кодексы белән билгеләнгән таләпләрне үтәп, жирлекнең жирле үзидарә органнары тарафыннан мөстәкыйль гамәлгә ашырыла.
2. Авыл жирлеге бюджеты проектын, аның үтәләше турында еллык отчет, жирлек бюджетының үтәләше һәм жирле үзидарә органнары муниципаль хезмәткәрләренә, муниципаль учреждениеләр хезмәткәрләренә саны турында квартал саен мәгълүматлар, аларның хезмәт өчен түләүгә факттагы чыгымнарны күрсәтеп, рәсми бастырып чыгарылырга тиеш (халыкка игълан ителергә).
3. Чираттагы финанс елында һәм план чорында үз көченә кергән Россия Федерациясе бюджет системасы бюджетлары керемнәрен үзгәртүгә китерә торган жирле салымнар турында муниципаль норматив хокукый актларга, жирлек Советының муниципаль норматив хокукый актларына үзгәрешләр кертү хакында Муниципаль норматив хокукый актлары Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирле бюджет турында Карар кабул ителгән көнгә кадәр 10 көннән дә соңга калмыйча кабул ителергә тиеш.
4. Жирлек бюджеты проектын өч елга (Чираттагы финанс елына һәм план чорына) төзелә һәм раслана.
5. Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлек бюджеты проектын жирлекнең чыгым йөкләмәләрен финанс ягыннан тәэмин итү максатларында жирлекнең социаль-икътисади үсешен фаразлау нигезендә төзелә.
6. Чираттагы финанс елына һәм план чорына авыл жирлеге бюджеты проектын, Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә һәм аның таләпләрен үтәп кабул ителгән Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм әлеге Устав нигезендә, жирлек башкарма комитеты тарафыннан билгеләнгән тәртиптә һәм срокта төзелә.
7. Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлек бюджеты проектын төзү: Россия Федерациясендә бюджет сәясәтен (бюджет сәясәтенә карата таләпләр) билгели торган Россия Федерациясе Президентының Россия Федерациясе Федераль Жыенына юлламасы нигезләмәләре;

бюджет сәясәтенең төп юнәлешләре һәм салым сәясәтенең төп юнәлешләре;
социаль-икътисадый үсеш фаразы;
озак сроклы чорга бюджет фаразлары проекты (бюджет фаразлары проекты, бюджет фаразлары проекты) ;
муниципаль программалар (муниципаль программалар проектлары, муниципаль программаларны үзгәрешләр проектлары).

ЯндексПереводчик

8. Чираттагы финанс елына һәм план чорына авыл жирлеге бюджеты турындагы карарда бюджет керемнәренең гомуми күләме, чыгымнарның гомуми күләме, бюджет дефициты, шулай ук Россия Федерациясе Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы законнары, жирлек Советының муниципаль хокукый актлары белән билгеләнгән башка күрсәткечләр (бюджет турындагы Карардан тыш) бюджетның төп характеристикалары булырга тиеш.

9. Жирлек бюджеты турындагы карар белән раслана:

- жирлек бюджеты керемнәренең Баш администраторлары Исемлеге;
- жирлек бюджеты кытлыгын финанслау чыганакаларының Баш администраторлары Исемлеге;

- бюджет ассигнованиеләрен Чираттагы финанс елына һәм чорына бюджет чыгымнары классификациясенә бүлекләре, бүлекчәләре (төркемнәре һәм төркемчәләре һәм төркемчәләре), муниципаль программалар һәм эшчәнлекнең программалаштырылмаган юнәлешләре буенча), чыгымнар төрләре һәм (яисә) максатчан статьялары, муниципаль программалар, муниципаль программалар һәм эшчәнлекнең программаларынан һәм программаларынан булмаган юнәлешләре буенча бүлү), Чираттагы финанс елына һәм чорына бюджет чыгымнары классификациясенә чыгымнар төрләре төркемнәре (төркемнәре һәм төркемчәләре һәм төркемчәләре (төркемчәләре һәм төркемчәләре), шулай ук план, билгеләнгән тәртиптә, Россия Федерациясе Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы законы, жирлек Советының муниципаль хокукый акты белән билгеләнгән тәртиптә, Россия Федерациясе Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы Законы нигезендә, жирлек Советының муниципаль хокукый акты белән билгеләнә;

- Чираттагы финанс елына һәм план чорына бюджет чыгымнарының ведомство структурасы;

- Чираттагы финанс елына һәм план чорына бюджет чыгымнарының ведомство структурасында бюджет ассигнованиеләрен бюджетлар чыгымнары классификациясенә бүлекләре, бүлекчәләре, максатчан статьялары һәм чыгымнар төрләре буенча бүлү;

- гавами норматив йөкләмәләренә үтәүгә жибәрелә торган бюджет ассигнованиеләренең гомуми күләме;

- Чираттагы финанс елында һәм план чорында Россия Федерациясе бюджет системасының башка бюджетларынан һәм (яисә) башка бюджетларына бирелә торган бюджетара трансфертлар күләме;

- план чорының беренче елына жирлек бюджеты чыгымнарының гомуми күләменнән кимендә 2,5 процент күләмендә шартлы расланган (расланган) чыгымнарның гомуми күләме (максатчан билгеләнешле булган Россия Федерациясе бюджет системасының башка бюджетларынан бюджетара трансфертлар хисабына каралган бюджет чыгымнарын исәпкә алмыйча), план чорының икенче елына жирлек бюджеты чыгымнарының гомуми күләменә кимендә 5 проценты күләмендә

(Россия Федерациясе бюджет системасының башка бюджетларыннан бюджетара трансфертлар исәбеннән, максатчан билгеләнеше булган);

- Чираттагы финанс елына һәм план чорына бюджет кытлыгын финанслау чыганакалары;

- Чираттагы финанс елыннан һәм план чорының һәр елыннан соң килә торган елның 1 гыйнварына муниципаль эчке бурычның иң югары чиге, шул исәптән муниципаль гарантияләр буенча бурычның иң югары чиге күрсәтелгән;

- Россия Федерациясе Бюджет кодексы белән билгеләнгән һәм аның нигезендә кабул ителгән Татарстан Республикасы Бюджет кодексы белән жирлек Советының муниципаль норматив хокукый актлары белән билгеләнгән жирлек бюджетының башка күрсәткечләре.

10. Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлек бюджеты турындагы карар проекты расланган бюджетның план чоры параметрларын үзгәртү һәм аларга бюджет проектының план чорының икенче ел параметрларын өстәү юлы белән раслана.

Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлек бюджеты турындагы карар проекты план чорының расланган бюджеты күрсәткечләрен аныклай һәм төзелә торган бюджет чорының икенче елы күрсәткечләрен раслай.

Жирлек бюджетының расланган план чоры параметрларын төгәлләштерү күздә тотыла:

- Чираттагы финанс елына һәм план чорына авыл жирлегенә бюджеты турында карар проектына карау предметы булып торган күрсәткечләрен төгәлләштерү;

- жирлек бюджеты чыгымнарының ведомство структурасының расланган күрсәткечләрен арттыру яки кыскарту йә анан жирлек бюджеты чыгымнарының өстәмә максатчан статьялары һәм (яки) төрләре буенча бюджет ассигнованиеләрен кертү.

11. Чираттагы финанс елына һәм план чорына авыл жирлегенә бюджеты турындагы карар проекты белән бер үк вакытта жирлек Советына тәкъдим ителә:

- Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлекнең бюджет һәм салым сәясәтенә төп юнәлешләр;

- агымдагы финанс елының узган чорында жирлекнең социаль-иқтисади үсешенә башлангыч нәтижәләре һәм агымдагы финанс елы өчен жирлекнең социаль-иқтисади үсеш нәтижәләре;

- Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлекнең социаль-иқтисади үсеш фаразы;

- Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлек бюджетының төп характеристикалары (керемнәрнең гомуми күләме, чыгымнарның гомуми күләме, бюджет дефициты) фаразлары;

- жирлек бюджеты проектына аңлатма язуы;

- бюджетара трансфертлар бүлүне исәпләү методикалары (проектлары методикалары);

- Чираттагы финанс елы ахырына һәм план чорының һәр елы ахырына муниципаль бурычның иң югары чиге;

- агымдагы финанс елына бюджет үтәлешен бәяләү;

- жирлек Советы, жирлекнең Ревизия комиссиясе тарафыннан тәкъдим ителгән бюджет сметалары проектлары, күрсәтелгән бюджет сметаларына карата жирлек башкарма комитеты белән каршылыктар килеп туган очракта тәкъдим ителә;

- Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм аның нигезендә кабул ителгән Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм әлеге устав белән билгеләнгән башка документлар һәм материаллар.

Бюджет турындагы карар белән расланган очракта, муниципаль программалар буенча бюджет ассигнованиеләрен бүлү һәм эшчәнлекнең программалаштырылмаган юнәлешләре буенча бюджет турындагы карар проектына муниципаль программалар паспортлары тапшырыла.

Бюджет турындагы карар проекты бюджет чыгымнары классификациясенә бүлекләре һәм бүлекчәләре буенча бюджет ассигнованиеләрен бүлү белән кушымта булмаса, бюджет чыгымнары классификациясенә бүлекләре һәм бүлекчәләре буенча бюджет ассигнованиеләрен бүлү белән кушымта бюджет турындагы карар проектына аңлатма язуына кертелә.

12. Чираттагы финанс елына һәм план чорына авыл жирлегә бюджеты проектыны төзү Россия Федерациясе Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә кабул ителә торган федераль законнар нигезендә жирлек башкарма комитеты тарафыннан гамәлгә ашырыла.

13. Жирлек башкарма комитеты чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлек бюджеты турындагы карар проектыны алымдагы елның 15 ноябрәненн дә соңга калмыйча жирлек Советы каравына кертә.

14. Жирлек бюджеты турындагы карар проектыны карау һәм аны жирлек Советының муниципаль норматив хокукый акты белән билгеләнгән раслау тәртібе Чираттагы финанс елының 1 гыйнварыннан бюджет турындагы карар үз көченә керүне, шулай ук әлеге карар белән Россия Федерациясе Бюджет кодексының 184.1 статьясы нигезендә күрсәткечләрен һәм характеристикаларны раслауны күздә тотарга тиеш.

15. Авыл жирлегә бюджеты турындагы карар, әгәр Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм (яки) жирлек бюджеты турындагы карар белән башкасы каралмаган булса, финанс елның 1 гыйнварыннан үз көченә керә һәм 31 декабрәнә кадәр гамәлдә була.

Жирле бюджет проекты, жирле бюджетны раслау турында еллык хисап, жирле бюджет үтәлеше барышы һәм жирле үзидарә органнарының муниципаль хезмәткәрләре, муниципаль учреждениеләр хезмәткәрләре саны турында квартал саен мәгълүматлар, аларның хезмәт өчен түләүгә факттагы чыгымнарны күрсәтеп, рәсми бастырып чыгарылырга тиеш. Жирле үзидарә органнары жирлек халкына әлеге документлар һәм аларны бастырып чыгару мөмкинлегә булмаган очракта мәгълүматлар белән танышу мөмкинлеген тәмин итә.

16. Жирлекнең жирле үзидарә органнары жирлек бюджетының баланслылыгын һәм бюджет хокук мөнәсәбәтләрен жайга салу, бюджет процессын гамәлгә ашыру буенча билгеләнгән федераль законнарны һәм Татарстан Республикасы законнарын үтәүне, муниципаль бурыч күләме һәм структурасын, жирлекнең бюджет йөкләмәләрен үтәүне тәмин итәләр.

17. Жирлек бюджеты керемнәре Россия Федерациясе Бюджет законнары, салымнар һәм жыемнар турындагы законнар һәм башка мәжбүри түләүләр турындагы законнар нигезендә формалаша.

18. Авыл жирлегә бюджеты чыгымнары Россия Федерациясе Бюджет кодексында каралган формаларда гамәлгә ашырыла.

19. Федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнгән очраклардан тыш, федераль дәүләт хакимияте органнары, Татарстан Республикасы

дәүләт хакимияте органнары вәкаләтләрен финанслау өчен жирлек бюджеты чыгымнарын гамәлгә ашыру рөхсәт ителми.

20. Муниципаль милек объектларына бюджет инвестицияләре Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә гамәлгә ашырыла.

80 Статъя. Муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен сатып алулар

1. Муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләрне сатып алу «дәүләт һәм муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләрне сатып алу өлкәсендә контракт системасы турында» 2013 елның 5 маендагы 44-ФЗ номерлы Федераль закон һәм Россия Федерациясенә башка норматив хокукый актлары нигезендә гамәлгә ашырыла.

2. Муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләрне сатып алу жирлек бюджеты акчалары хисабына башкарыла.

81 Статъя. Жирлек гражданның үзара салым акчасы

1. Гражданның үзара салым акчалары дигәндә жирле әһәмияттәге конкрет мәсьәләләргә хәл итү өчен гражданның бер тапкыр түләүләре аңлашыла. Гражданның үзара салым түләүләре күләме жирлек составына кергән торак пунктның барлык халкы өчен дә тигез күләмдә билгеләнә, аларның саны жирлек составына керүче торак пункт халкының гомуми санынан 30 проценттан артмаска мөмкин.

2. Әлеге статъяның 1 өлешендә күрсәтелгән гражданның бер тапкыр бирелә торган түләүләргә кергән һәм куллану мәсьәләләргә жирле референдумда хәл ителә, ә 4.1 пункттың каралган очракларда хәл ителә. «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 25.1 статъясындагы 1 өлешендә гражданның жыенында.

82 Статъя. Жирлекнең муниципаль бурыч алулары (муниципаль бурыч).

1. Авыл жирлегә Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм авыл жирлегә Уставы нигезендә муниципаль бурыч йөкләмәләргә барлыкка килә торган Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезләмәләргә нигезендә Россия Федерациясе валютасында урнашкан муниципаль берәмлек исеменнән кыйммәтле кәгазьләр чыгару юлы белән муниципаль бурыч алуларны һәм Россия Федерациясе бюджет системасының башка бюджетларыннан һәм кредит оешмаларыннан жирле бюджетка жәлеп ителә торган кредитлар гамәлгә ашырырга хокуклы.

2. Муниципаль бурыч алуларны гамәлгә ашыру хокукы авыл жирлегә исеменнән Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә жирлекнең башкарма комитетына бирелә.

83 Статъя. Авыл жирлегенә жирле бюджеты үтәлеше.

1. Авыл жирлегенә жирле бюджеты Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә гамәлгә ашырыла.

2. Жирлек бюджеты кассаларның бердәмлегенә һәм чыгымнарның ведомствога буйсынуына нигезләнә.
3. Жирлек бюджеты үтәлешенә касса хезмәте күрсәтү, авыл жирлеге бюджеты акчаларын алучыларның шәхси счетларын ачу һәм алып бару Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.
4. Жирлек бюджетының үтәлеше жирлекнең жыелма бюджет язмасы һәм жирлекнең касса планы нигезендә оештырыла.

84 Статья. Бюджет хисабы. Жирлек бюджеты үтәлеше турында еллык отчет

1. Жирлекнең бюджет хисабы еллык.
2. Жирлекнең бюджет хисаплылыгы авыл жирлеге башкарма комитеты тарафыннан бюджет акчаларының тиешле баш администраторларының жыелма бюджет хисаплылыгы нигезендә төзелә.
3. Жирлек бюджеты үтәлеше турында еллык хисап жирлек Советы карары белән раслана.
4. Ул бюджет акчаларының баш администраторларының бюджет хисаплылыгын тышкы тикшерүне һәм жирлек бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисапка бәяләмә эзерләүне үз эченә ала.
Жирлек бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисапны тышкы тикшерү жирлекнең Ревизия комиссиясе яки жирлек Советы тарафыннан Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы Бюджет кодексы таләпләрен үтәп билгеләнгән тәртиптә башкарыла.
5. Авыл жирлеге башкарма комитеты агымдагы финанс елының 1 апреленнән дә соңга калмыйча аңа бәяләмә эзерләү өчен жирлек бюджетының үтәлеше турында хисап бирә. Авыл жирлеге бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисапка бәяләмә эзерләү бюджет акчаларының баш администраторларының еллык бюджет хисаплылыгын тышкы тикшерү мәгълүматлары нигезендә 1 айдан артмаган вакытка башкарыла.
6. Авыл жирлеге бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисапка бәяләмә жирлек Советына бер үк вакытта жирлек башкарма комитетына Ревизия комиссиясе тарафыннан тапшырыла.
7. Ел саен агымдагы финанс елының 1 маеннан да соңга калмыйча авыл жирлеге башкарма комитеты хисап финанс елы өчен жирлек Советының хисап финанс елы өчен бюджет үтәлеше турындагы еллык хисабын, жирлек бюджетының үтәлеше турындагы башка бюджет хисап проектын һәм Россия Федерациясе бюджет законнарында каралган башка документларны теркәп, жирлек советына тапшыра.
8. Авыл жирлеге бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисапны карау нәтижәләре буенча жирлек советы авыл жирлеге бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисапны раслау яки кире кагу турында Карар кабул итә.
Жирлек Советы тарафыннан авыл жирлеге бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисапны кире каккан очракта, ул дәрәжә булмаган яисә тулы чагылдырылмаган мәгълүматларны бетерү һәм 1 айдан артмаган вакытка кабат тапшыру өчен кире кайтарыла.
9. Авыл жирлеге бюджеты үтәлеше турындагы карар белән хисап финанс елында авыл жирлеге бюджеты үтәлеше турындагы хисап раслана һәм жирлек бюджеты керемнәренен, чыгымнарының һәм дефицитының гомуми суммасын күрсәтеп раслана.

Хисап финанс елында авыл жирлеге бюджеты үтэлеше турындагы авыл жирлеге Советы карарына аерым кушымталар белән күрсәткечләр раслана:

- бюджет керемнәрен классификацияләү кодлары буенча жирлек бюджеты керемнәре;
- керемнәр төрләре, керемнәр подидлары кодлары, дәүләт идарәсе секторы операцияләре классификациясе буенча авыл жирлеге бюджеты керемнәре; (статья 2007 елның 2 августындагы 38-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы редакциясендә);
- жирлек бюджеты чыгымнарының ведомство структурасы буенча;
- бюджет чыгымнары классификациясе бүлекләре һәм бүлекчәләре буенча жирлек бюджеты чыгымнары;
- бюджет кытлыгын финанслау чыганакалары классификациясе кодлары буенча жирлек бюджеты кытлыгын финанслау чыганакалары;
- бюджет кытлыгын финанслау чыганакалары төркемнәре, төркемчәләре, статьялары, төрләре буенча жирлек бюджеты кытлыгын финанслау чыганакалары.

85 Статья. Муниципаль финанс контроле

1. Муниципаль финанс контроле Россия Федерациясе Бюджет законнары һәм бюджет хокук мөнәсәбәтләрен жайга сала торган башка норматив хокукий актлар үтәлешен тәмин итү максатларында гамәлгә ашырыла.

Муниципаль финанс контроле подразделяется бу тышкы һәм эчке, предварительный һәм аннан соңгы.

2. Бюджет хокук мөнәсәбәтләре өлкәсендә тышкы муниципаль финанс контроле жирлекнең ревизия комиссиясенең контроль эшчәнлегенә булып тора.

3. Бюджет хокук мөнәсәбәтләре өлкәсендә Эчке муниципаль финанс контроле-жирлек башкарма комитеты органнары (вазыйфай затлар) булып торучы муниципаль финанс тикшерүе органнарының контроль эшчәнлегенә.

4. Башлангыч контроль жирлекнең жирле бюджетын үтәү барышында бюджет бозу очракларын кисәтү һәм булдырмау максатыннан башкарыла.

5. Алга таба контроль жирлекнең бюджет үтәлеше нәтижәләре буенча, аларның үтәлешенең законлылыгын, исәп-хисапларның дәрәҗәләгән билгеләү максатыннан тормышка ашырыла.

XIV БАШЛЫГЫ. АВЫЛ ЖИРЛЕГЕ УСТАВЫН КАБУЛ ИТҮ. ӘЛЕГЕ УСТАВКА ҮЗГӘРЕШЛӘР КЕРТҮ

86 Статья. Авыл жирлеге Уставы проекты эзерләү, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү тәртибе

1. Авыл жирлеге Уставы проекты, жирлек советының әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турындагы карар проекты жирлек Советына жирлек башлыгы, жирлек Советы депутатлары, территориаль ижтимагый үзидарә органнары, гражданның инициативалы төркемнәре тарафыннан кертелә ала.

2. Авыл жирлеге Уставы проекты, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турында карар проекты эзерләү өчен жирлек Советы карары белән махсус комиссия төзелә ала. Күрсәтелгән комиссия эшендә катнашу өчен Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белгечләре, экспертлар чакырылырга мөмкин.

3. Авыл жирлеге Уставы проекты, жирлек Уставына үзгөрешләр кертү турында муниципаль норматив хокукый акт проекты, жирлек уставын кабул итү турындагы мәсьәләне карау көненә кадәр 30 көннән дә соңга калмыйча, жирлек Уставына үзгөрешләр кертү, күрсәтелгән Устав проекты буенча тәкъдимнәрне исәпкә алу тәртибен бер үк вакытта бастырып чыгару (халыкка игълан итү) белән рәсми басылып чыгарга тиеш. Муниципаль берәмлек уставына үзгөрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый акт проекты буенча тәкъдимнәрне исәпкә алу тәртибен, шулай ук муниципаль берәмлек Уставына Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар, конституция (устав) яисә Россия Федерациясе субъекты законнары нигезләмәләрен данн китерү максатларында төгәл күрсәтү рәвешендә үзгөрешләр кертелә торган очракта, гражданның аның фикер алышында катнашу тәртибен рәсми бастырып чыгару (халыкка игълан итү) таләп ителми

4. Авыл жирлеге Уставы проекты, әлеге Уставка үзгөрешләр кертү турында авыл жирлеге Советы карары проекты буенча, аларны карау алдыннан жирлек Советы утырышында әлеге Устав нигезендә ачык тыңлаулар үткәрелә, Уставка үзгөрешләр бары тик жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне һәм аларны хәл итү вәкаләтләрен Россия Федерациясе Конституциясенә һәм федераль законнарга туры китерү максатларында гына кертелә.

87 Статья. Авыл жирлеге уставын кабул итү, әлеге Уставка үзгөрешләр кертү тәртибе

1. Авыл жирлеге Уставы проекты, әлеге Уставка үзгөрешләр кертү турындагы карар проекты карау жирлек Советы тарафыннан жирлек Советы Регламенты нигезендә ике укуларда да ким булмаган күләмдә башкарыла.

2. Авыл жирлеге Уставы проекты, әлеге Уставка үзгөрешләр кертү турындагы карар проекты беренче укылышта кабул иткәннән соң, әлеге проект жирлек башлыгы, жирлек Советы депутатларына, башка субъектларга төзәтмәләр кертү өчен хокукый актлар чыгару инициативасы хокукын бирә.

3. Уставы, авыл жирлеге Советы Уставына үзгөрешләр кертү турында Карар кабул ителә күпчелек тавыш белән билгеләнгән саныннан жирлек Советы депутатлары.

88 Статья. Авыл жирлеге Уставының үз көченә керү тәртибе, әлеге Уставка үзгөрешләр кертү турында карар

1. Авыл жирлеге Уставы, әлеге Уставка үзгөрешләр кертү турындагы карар кабул ителгәннән соң, жирлек башлыгы Федераль законда билгеләнгән тәртиптә дәүләт теркәве өчен Муниципаль берәмлекләр уставларын теркәү өлкәсендә башкарма хакимиятнең федераль органы территориаль органына жиберелә.

2. Авыл жирлеге Уставы, авыл жирлеге Советының әлеге Уставка үзгөрешләр кертү турындагы карары дәүләт теркәвенә алынганнан соң рәсми рәвештә басылып чыгарга (халыкка игълан ителергә) тиеш һәм рәсми басылып чыкканнан соң үз көченә керә.

Россия Федерациясе Юстиция министрлыгы порталында «Россия Федерациясендә норматив хокукый актлар "урнаштыру (<http://pravo-minjust.ru>, <http://право-минюст.рф>)" Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә авыл жирлеге Уставының, авыл жирлеге Уставына үзгөрешләр һәм өстәмәләр кертү турында

муниципаль хокукый актның тексты шулай ук аларны рәсми бастырып чыгару ысулы булып тора.

Жирлек башлыгы теркәлгән муниципаль берәмлек уставын, муниципаль берәмлек уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы муниципаль хокукый актны муниципаль берәмлекләренң уставларын теркәү өлкәсендә башкарма хакимиятнең федераль органы территориаль органынан кергән көннән жиде көн эчендә бастырып чыгарырга (халыкка игълан итәргә) тиеш.

3. Жирлек уставына кертелгән һәм жирле үзидарә органнары структурасын үзгәртә торган үзгәрешләр һәм өстәмәләр, жирле үзидарә органнары арасында вәкаләтләр бүлешү (жирлек уставын законнар белән тәңгәлләштерү, шулай ук вәкаләтләрне, вәкаләтләр срогын, жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфай затларын сайлау тәртибен үзгәртү очраklarыннан тыш), әлеге үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый актны кабул иткән муниципаль берәмлекнең вәкиллекле органы вәкаләтләре срогы чыкканнан соң үз көченә керә.

4. Муниципаль берәмлек уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр муниципаль хокукый акт тарафыннан кертелә, ул Рәсмиләштерелергә Мөмкин:

муниципаль берәмлекнең вәкиллекле органы карары (гражданнар жыены) белән аның рәисе һәм муниципаль берәмлек башлыгы кул куйган йә муниципаль берәмлек башлыгы, муниципаль берәмлекнең вәкиллекле органы (гражданнар жыены) рәисе вәкаләтләрен башкаручы үзе генә;

вәкиллекле орган (гражданнар жыены) кабул иткән һәм муниципаль берәмлек башлыгы кул куйган аерым норматив хокукый акт белән. Бу очракта әлеге хокукый актта вәкиллекле орган (гражданнар жыены) карарын кабул итү турында реквизи́тлар куела. Вәкиллекле органның мондый карарларына муниципаль берәмлек уставына кертелә торган үзгәрешләр һәм өстәмәләр үз көченә керү турында күчмә нигезләмәләрне һәм (яки) нормаларны кертү рөхсәт ителми.

5. Муниципаль берәмлек Уставын яңа редакциядә муниципаль хокукый акт белән муниципаль берәмлек уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында бәян итү рөхсәт ителми. Бу очракта муниципаль берәмлекнең яңа Уставы кабул ителә, ә элек гамәлдә булган муниципаль берәмлек уставы һәм ана үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый актлар муниципаль берәмлекнең яңа Уставы үз көченә кергән көннән үз көчен югалткан дип таныла.

6. Муниципаль берәмлек уставын Федераль законга туры китерү, Россия Федерациясе субъекты законы белән әлеге закон актларында билгеләнгән срокта гамәлгә ашырыла. Әгәр федераль закон, Россия Федерациясе субъекты законы белән күрсәтелгән срок билгеләнмәгән булса, муниципаль берәмлек уставын Федераль законга туры китерү срогы, Россия Федерациясе субъекты законы белән тиешле федераль закон, Россия Федерациясе субъекты законы үз көченә керү датасын, муниципаль берәмлек уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый акт проектының гавами тыңлауларында фикер алышунуны һәм рәсми бастырып чыгару (халыкка игълан итү) кирәклеген исәпкә алып билгеләнә., муниципаль берәмлекнең вәкиллекле органы утырышларының, мондый муниципаль хокукый актны дәүләт теркәвенә алу һәм рәсми бастырып чыгару (халыкка игълан итү) сроклары вакытлылыгы һәм, кагыйдә буларак, алты айдан артмаска тиеш.